

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра германської філології

«Допущена до захисту»

В.о. завідувача кафедри

 Тетяна МИРОНЕНКО

«28» листопада 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему:

**«Дискусія як засіб формування розумового спілкування у профільній
школі»**

Виконав: студент 6731м групи

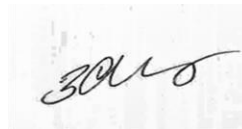

_____ **Максим ЗАПОТОЦЬКИЙ**

(підпис)

Керівник роботи:

к.п.н., доцент

Світлана Заскалєта

Миколаїв - 2025 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА МАКАРОВА
Філологічний факультет

Кафедра германської філології

Спеціальність 014 Середня освіта (Мова та зарубіжна література (англійська)),

спеціалізація 014.021 Англійська мова та зарубіжна література

Галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

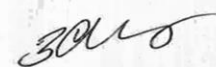
Освітня програма АНГЛІЙСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА

Другого (магістерського) рівня вищої освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Світлана ЗАСКАЛЄТА

«28» листопада 2025р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

студенту Запотоцькому Максиму Олександровичу

(Прізвище, ім'я, по батькові)

- 1. Тема роботи:** «Дискусія як засіб формування розумового спілкування у профільній школі»

Керівник роботи: Заскалєта Світлана Григорівна

Затверджені наказом ректора № 1183-УЧ від 08.10.2025

- 2. Термін подання роботи:** 10.11.2025 р.

- 3. Вихідні дані по роботі:**

- 4. Перелік питань, що підлягають розробці (найменування розділів)**

1.

2.

- 5. Перелік презентаційних матеріалів:** презентаційний файл.

- 6. Консультанти розділів роботи:** немає

- 7. Дата видачі завдання** 15.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Номер	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір і теми випускної кваліфікаційної роботи, укладання бібліографії за обраною темою; опрацювання наукової і навчальної літератури за обраною темою	до 1.10.2024 р.	Виконано
2.	Укладання плану-проспекту роботи.	до 5.10.2024 р.	Виконано
3.	Збирання, аналіз, систематизація фактичного матеріалу до досліджуваної теми	до 31.10.2024 р.	Виконано
4.	Написання тексту «Вступу»	до 10.11.2024 р.	Виконано
5.	Написання тексту 1 розділу	до 30.11.2024 р.	Виконано
6.	Написання тексту 2 розділу	до 28.02.2025 р.	Виконано
7.	Написання тексту загальних «Висновків»	до 31.03.2025 р.	Виконано
8.	Подання чернетки повного тексту роботи керівникові. Доопрацювання тексту роботу згідно з зауваженнями керівника	до 20.04.2025 р.	Виконано
9.	Попередній захист випускної кваліфікаційної роботи	10.10.2025 р.	Виконано
10.	Доопрацювання повного тексту, подання оформленої за чинними вимогами випускної кваліфікаційної роботи на кафедру прикладної лінгвістики	20.10.2025 р.	Виконано
11.	Отримання відгуку керівника	03.11.2025 р.	Виконано
12.	Отримання рецензії	03.11.2025 р.	Виконано
13.	Подання повного пакету документів, що супроводжують дипломну роботу	10.11.2025 р.	Виконано
14.	Отримання допуску випускної кваліфікаційної роботи до захисту	28.11.2025 р.	Виконано

Студент

(підпис)

Запотоцький Максим Олександрович

(ПІБ)

Керівник роботи

(підпис)

Заскалета Світлана Георгіївна

(ПІБ)

Анотація

У магістерській роботі досліджено роль дискусії як ефективного педагогічного засобу формування розумового (інтелектуально-орієнтованого) спілкування учнів профільної школи. У теоретичній частині проаналізовано сутність поняття «розумове спілкування» у психолого-педагогічній літературі, розкрито природу та класифікації дискусії як методу навчання, а також визначено її дидактичний потенціал у процесі вивчення англійської мови. Особливу увагу приділено психолінгвістичним механізмам, що активуються під час дискусійної взаємодії, зокрема мовленнєвому сприйманню, продукуванню висловлювань, аргументації, управлінню увагою та соціальній перцепції, які забезпечують когнітивну залученість і розвиток комунікативної компетентності учнів.

Методичний розділ роботи представлено системою принципів, етапів та педагогічних прийомів організації дискусій на уроках англійської мови. Охарактеризовано типи дискусій (дебати, панельна дискусія, круглий стіл, проблемно-пошукова, рольова, мозковий штурм) та обґрунтовано їхню ефективність для профільного навчання. Запропоновано комплекс дидактичних завдань — інформаційно-аналітичних, проблемно-пошукових, оцінних, творчих і комунікативно-рольових — спрямованих на стимулювання інтелектуальної взаємодії старшокласників.

Експериментальна частина роботи спрямована на виявлення впливу систематичного використання дискусії на розвиток умінь розумового спілкування. Отримані результати засвідчили позитивну динаміку: учні експериментальної групи продемонстрували вищий рівень упевненості під час висловлення думок англійською мовою, покращили навички аргументації, активніше брали участь у колективному обговоренні та проявляли більшу толерантність до альтернативних позицій. Це підтверджує

ефективність дискусії як інструмента розвитку критичного мислення, рефлексії та культури діалогу.

Загалом дослідження доводить, що дискусія є дієвим засобом формування інтелектуальної та комунікативної активності учнів профільної школи, сприяє їхній підготовці до навчання у вищій школі та активної участі в суспільному житті.

Ключові слова: дискусія; профільна школа; розумове спілкування; критичне мислення; комунікативна компетентність; методика навчання; інтерактивні методи; психолінгвістичні механізми; англійська мова; старшокласники; експериментальне дослідження.

Abstract

This master's thesis investigates the role of discussion as an effective pedagogical means of developing intellectual (reasoning-based) communication among students in profile-oriented upper secondary education. The study examines the theoretical foundations of the concept of intellectual communication, analyses the essence and typology of educational discussions, and identifies their didactic potential in teaching English at the senior-school level. Special attention is given to psycholinguistic mechanisms involved in discussion-based interaction, including speech perception, speech production, argumentation, attention management, and social perception, which collectively contribute to learners' cognitive engagement and communicative development.

The methodological part of the research presents a system of principles, stages, and pedagogical strategies for organising and conducting discussions in English lessons. Various types of discussions—debate, panel discussion, round table, problem-solving discussion, role-play, and brainstorming—are analysed in terms

of their educational value and suitability for profile-oriented schooling. A set of pedagogical tasks (informational-analytical, problem-search, evaluative, creative, communicative-role) is proposed to stimulate students' intellectual interaction and enhance the effectiveness of discussion-based learning.

An experimental study was conducted in order to determine the impact of systematic discussion-based instruction on the development of intellectual communication skills. The results demonstrate a positive dynamic: students in the experimental group showed greater confidence in expressing opinions in English, improved argumentation skills, higher involvement in collaborative reasoning, and increased tolerance toward different viewpoints compared to the control group

The findings confirm that discussion not only improves communicative competence but also fosters critical thinking, reflection, and the ability to engage in constructive dialogue.

Overall, the research substantiates that discussion is a highly effective pedagogical tool for enhancing both cognitive and communicative development in profile-oriented upper secondary education, contributing to students' readiness for higher education and active participation in democratic society

Key words: discussion; profile-oriented school; intellectual communication; critical thinking; communicative competence; teaching methodology; interactive methods; psycholinguistic mechanisms; English language; upper secondary students; experimental study.

Структура роботи.

1. План магістерської роботи	6-8
2. Вступ	9-12
3. Розділ 1	13-29
4. Розділ 2	30-45
5. Розділ 3	46-56
6. Висновки	57-59
7. Додатки	60-80
8. Список використаних джерел	81-82
9. Апробація магістерської роботи	83-84

План.

Вступ

Актуальність теми дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження.

Мета і завдання роботи.

Гіпотеза дослідження.

Методи дослідження (аналіз, спостереження, експеримент, анкетування тощо).

Наукова новизна.

Теоретичне та практичне значення дослідження.

Апробація результатів дослідження.

Структура роботи.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади використання дискусії у процесі формування розумового спілкування учнів профільної школи

1.1. Поняття «**розумове спілкування**» у психолого-педагогічній літературі.

1.2. Сутність та класифікація дискусій як педагогічного методу.

1.3. Дидактичні можливості методу дискусії у старшій школі.

1.4. Роль дискусії у розвитку критичного мислення та мовленнєвої компетентності учнів.

1.5. Психолого-вікові особливості старшокласників у процесі іншомовного спілкування.

Висновки до першого розділу.

РОЗДІЛ 2. Методика організації та проведення дискусій на уроках англійської мови у профільній школі

2.1. Принципи та етапи організації дискусійного навчання.

2.2. Типологія дискусій на уроках англійської мови (debate, panel discussion, round table, problem-solving discussion).

2.3. Роль учителя у підготовці та модерації дискусії.

2.4. Види завдань для стимулювання розумового спілкування в процесі дискусії.

2.5. Застосування інтерактивних технологій (ІКТ, онлайн-платформи, рольові ігри) у дискусійній діяльності.

Висновки до другого розділу.

РОЗДІЛ 3. Експериментальне дослідження ефективності використання дискусії як засобу формування розумового спілкування у профільній школі

3.1. Мета, завдання та етапи експериментального дослідження.

3.2. Характеристика учасників експерименту та умов проведення.

3.3. Діагностика рівня сформованості розумового спілкування до початку експерименту.

3.4. Проведення формувального експерименту: опис системи уроків-дискусій.

3.5. Аналіз результатів експерименту та їх статистичне опрацювання.

3.6. Висновки щодо ефективності запропонованої методики.

Висновки до третього розділу.

Висновки

Узагальнення теоретичних і практичних результатів.

Підтвердження гіпотези дослідження.

Практичні рекомендації для вчителів англійської мови профільної школи.

Перспективи подальших досліджень.

Вступ

У сучасному освітньому процесі особлива увага приділяється розвитку навичок комунікації та критичного мислення, які є важливими складовими професійної компетентності. Суспільство, орієнтоване на інформацію, вимагає від випускників не лише знань, але й здатності ефективно спілкуватися, аргументувати свою думку, вести конструктивний діалог та приймати зважені рішення. У цьому контексті дискусія як метод навчання стає незамінним засобом формування розумового спілкування учнів у профільній школі.

Профільна школа, націлена на підготовку молоді до професійної діяльності, має забезпечувати якісне поєднання предметних знань та формування комунікативних компетентностей. Дискусія дозволяє інтегрувати ці аспекти, створюючи умови для активного пізнавального процесу, розвитку самостійного мислення та навичок роботи в команді.

Сучасні вимоги до профільної іншомовної освіти зумовлюють відхід від традиційного вивчення іноземної мови, яке обмежується засвоєнням теоретичних знань та граматичних правил, і спрямування курсу іноземної мови на формування комунікативної компетентності учнів. Отже, завданням профільної школи є створення умов для формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) учнів. Серед таких умов - впровадження інноваційних методів навчання іноземної мови, зокрема навчальних дискусій для розвитку навичок міжкультурної комунікації.

Навчання іноземної мови включає різні види мовленнєвої та розумової діяльності, сприяє формуванню вміння чітко мислити, критично сприймати інформацію, виділяти в ній головну думку та знаходити засоби й аргументи для її підтвердження та обґрунтування, а отже, полегшує розуміння будь-якого теоретичного матеріалу. Свідоме засвоєння студентами відповідного матеріалу передбачає викладачем оволодіння навичками аргументованого сприйняття мовлення. Окрім того, засвоєння норм раціонального мовленнєвого спілкування, правил ведення дискусій формує відповідальне ставлення до мовлення, що є однією з найважливіших вимог до сучасного

фахівця будь-якої сфери діяльності. Також формування навичок дискусії та аргументації є необхідним для повноцінного розвитку комунікативної та інтелектуальної самодостатності особистості (Андрєєва, 2001).

Метод дискусії як один із методів проблемного навчання все ширше використовується на заняттях з іноземної мови, у тому числі й у професійно-орієнтованому навчанні, головним чином тому, що він дозволяє органічно інтегрувати знання студентів з різних галузей під час вирішення проблеми, дає можливість застосовувати мовні знання та навички на практиці, одночасно генеруючи нові ідеї (Андрєєва, 2001). Термін «дискусія» у перекладі з латинської означає «дослідження». Для участі в дискусії необхідно володіти певним набором навичок, включаючи як інтелектуальні, так і мовленнєві навички.

Актуальність дослідження зумовлена орієнтацією сучасної лінгвістики на вивчення ролі дискусії як форми навчальної діяльності, її особливостей та форм, недостатньою розробленістю окремих аспектів організації дискусії для класів середньої школи, необхідністю обґрунтування ефективності використання дискусійних елементів у розвитку мовлення

Аналіз останніх досліджень і публікацій переконливо демонструє, що чимало вітчизняних науковців займалися вивченням дискусії як інтерактивного методу. Це такі науковці як І. Голубочка, Н. Джава, Т. Іщенко, Л. Коростильова, С. Лібіх, Т. Мясоїд, П. Підкасистий, О. Пометун, І. Сидоренко, Ж. Хайдарова та інші. На думку цих учених дискусія – це спільна, активна робота учасників усієї групи, особлива форма колективного співробітництва, у процесі якої відбувається розвиток індивідуальності кожного учасника мовленнєвої ситуації, підвищується активна розумова діяльність, знижується стан тривожності в сором'язливих студентів, що допомагає їм подолати боязнь помилок. Окрім того, такий вид роботи уможливорює взаємонавчання: студенти мають змогу виправляти помилки один одного, сприяти добиранню засобів вираження тих чи інших думок. Вони відзначають що, навик говоріння є однією з основних складових при навчанні англійської мови, який вважається продуктивним

видом мовленнєвої діяльності, за допомогою якого здійснюється усне вербальне спілкування (Джава, 2005; Іщенко, Лібіх, 2009). Так, І. Голубочка зауважує що, дискусія як практика в мовленні передбачає розвиток умінь чітко, логічно розмірковувати, формулювати думку, уміння слухати та висловлюватися відповідно до теми спілкування. Безпосередня участь комунікантів у дискусії на занятті, у процедурі обговорення різних професійних питань дасть змогу навчитися представляти, виражати свою позицію, підкріплювати її аргументами, доповнювати новими фактами, погоджуватися чи не погоджуватися, вносити пропозиції, відстоювати ту чи іншу версію, робити висновки (Голубочка, 2009: 53).

Проблема формування ІКК є предметом уваги у лінгвістиці, психолінгвістиці, психології, педагогіці, методиці навчання іноземної мови. Іншомовну комунікативну компетентність учнів науковці вважають однією з найважливіших, необхідних для життя в соціумі. Дослідники Н. Бібік, Н. Бориско, Г. Борецька, І. Задорожна, О. Кучерук, О. Мисковець, Л. Морська, С. Ніколаєва, О. Пометун, Я. Сенченко та ін. розглядають її як складне за структурою й організаційно цілісне утворення, що забезпечує успішність виконання комунікативних завдань й виражається у дотриманні специфічних культурних та етичних норм мовленнєвої поведінки та способів комунікації у різних комунікативно-зорієнтованих ситуаціях. Учні старшої школи повинні вміти обмінюватись інформацією, аргументовано й вільно висловлювати свої думки й погляди, давати поради, вести дискусію іноземною мовою з чіткою артикуляцією й коректною інтонацією.

Використання методу дискусій на уроках іноземної мови сприяє формуванню в учнів здатності до ефективної комунікативної взаємодії, що передбачає коректне з погляду мовних, мовленнєвих і стилістичних засобів, вільне спілкування в різноманітних соціокультурних ситуаціях. Дискусія як метод навчання досліджується такими науковцями, як: Н. Бідюк, Д. Дзвінчук, В. Довгань, Л. Калініна, О. Крюков, О. Пометун, О. Радченко, І. Самойлюкевич, О. Січкарук та ін.

Метою роботи є обґрунтування доцільності використання дискусії як

одного з інтерактивних методів навчання англійського мовлення майбутніх фахівців, а також мета роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні вмінь і навичок, які повинні опанувати учні у процесі обміну думками з іншими для досягнення результату, виділенні правил проведення дискусії, визначенні ефективних засобів для вдосконалення навичок аналізувати, формулювати й обстоювати свої погляди, висловлювати ставлення до чужих думок, впливати на співрозмовника.

Об'єктом дослідження є процес формування розумового спілкування учнів у профільних школах через використання дискусійних методів.

Предметом дослідження є дискусія як метод навчання, що сприяє розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та здатності до аргументації у учнів профільних шкіл.

Досягнення мети дослідження зумовило розв'язання таких завдань:

Проаналізувати проблему використання дискусій у формуванні іншомовної комунікативної компетентності учнів в науковій літературі.

Охарактеризувати структурні компоненти, критерії і показники іншомовної комунікативної компетентності студентів.

Дослідити особливості використання дискусій на заняттях з іноземної мови у старшій школі.

Розробити комплекс комунікативних вправ з елементами дискусій для формування іншомовної комунікативної компетентності студентів та експериментально перевірити його ефективність; обґрунтувати методичні рекомендації.

Методи дослідження. Розв'язання визначених завдань здійснювалося із використанням таких методів: теоретичних – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; емпіричних – спостереження, анкетування студентів з метою визначення стану сформованості ІКК; експеримент для перевірки ефективності розробленого комплексу вправ з елементами дискусій для формування ІКК студентів перших курсів профільної школи.

Розділ 1: Теоретичні засади формування умінь іншомовного спілкування.

1.1. Поняття іншомовного спілкування.

У сучасному глобалізованому світі вивчення іноземної мови перестає бути лише академічною дисципліною, а перетворюється на необхідність для міжкультурної комунікації, професійної реалізації та особистісного розвитку. У цьому контексті поняття *іншомовного спілкування* набуває особливої актуальності як ключова категорія в лінгводидактиці, комунікативній лінгвістиці та методиці викладання іноземних мов.

Іншомовне спілкування — це процес обміну думками, емоціями та інформацією між учасниками за допомогою іноземної мови, яка для них не є рідною. Воно охоплює всі форми комунікації (усну, письмову, невербальну) в контексті міжкультурного взаєморозуміння.

Іншомовне спілкування — це цілеспрямований процес передачі та обміну інформацією між учасниками комунікації за допомогою іноземної мови, яка не є рідною для жодного з них (або є рідною лише для одного). У структурі цього процесу домінують не лише мовні знання, а й інші компоненти комунікативної компетентності, які визначають ефективність взаєморозуміння в іншомовному середовищі.

Згідно з загальною європейською концепцією мовної освіти, іншомовне спілкування передбачає володіння кількома рівнями компетентності:

- лінгвістичною** (мовною),
- соціолінгвістичною** (соціально-комунікативною),
- прагматичною** (функціональною),
- стратегічною** (вміння виходити з комунікативних труднощів),
- культурною** (знання норм і цінностей іншої культури).

Дослідження показують, що ефективне іншомовне спілкування не можливе без розвитку *комунікативної культури* — здатності розуміти чужу точку зору, адекватно інтерпретувати невербальні сигнали, уникати міжкультурних конфліктів.

В освітньому процесі формування навичок іншомовного спілкування є

ключовим завданням сучасної методики викладання іноземних мов. Навчальні програми сьогодні будуються на засадах **комунікативно-діяльнісного підходу**, де головна мета — навчити студента застосовувати мову в реальних ситуаціях.

Методологія навчання у вищій школі відрізняється від методології навчання середньої школи. Сутність вибору відповідних методів полягає не тільки в передаванні та сприйнятті знань, але й у проникненні у процес розвитку науки з розкриттям її методологічних основ.

З огляду на свою специфіку методи навчання й методи учіння відносно самостійні, але розглядати їх слід тільки в єдності. Ефективна навчально-пізнавальна діяльність студентів в основному залежить від уміння викладача/вчителя вдало вибрати й застосовувати відповідні методи та прийоми навчання іноземної мови, а також вміло підібрати відповідний навчальний матеріал.

Феномен дискусії бере початок з 30-х років. Саме психологи звернули увагу на дискусію в своїх роботах, вказавши, що людина завдяки механізмам дискусій відходить від симетричного мислення і вчиться приставати на точку зору інших. Найбільш поширені області застосування дискусії: активні методи навчання, соціально-психологічний тренінг, методи виявлення лідера і оцінки компетентності керівника, способи вирішення конфліктів; терапія межових психічних станів тощо. Конкретні форми і прийоми дискусії обумовлені завданнями групової діяльності і зазвичай їх поділяють на методи аналізу конкретних ситуацій і методи групового самоаналізу. Саме цей метод навчання, спрямований на розвиток критичного мислення і комунікативних здібностей, припускає цілеспрямований і впорядкований обмін думками. При цьому він орієнтований на узгодження протилежних точок зору. В основі дискусії лежить суперечність, яка відображає протилежні погляди учасників на той самий предмет обговорення. Процес організації дискусії охоплює декілька етапів:

1 – явне визначення тези і антитези (як результат критики в складній

комунікації);

2 – надання кожною стороною аргументів, що підтверджують і підсилюють точку зору;

3 – надання кожною стороною підстав;

4 – фіксація труднощів і постановка проблеми;

5 – пошук нових підстав, способів рішення, поглядів на предмет;

6 – синтез.

Головне завдання дискусії у процесі навчання – стимулювати пізнавальний інтерес, залучати різні наукові точки зору учнів/студентів в активне обговорення різних проблем, спонукати їх до осмислення різних підходів та аргументації чужої і власної позиції іноземною мовою. Дискусія без знання стає безпредметною, беззмістовною й неточною, а без уміння виражати думку, переконати опонентів, – позбавлена привабливості, заплутана й суперечлива. Навчальна дискусія, з одного боку, допускає наявність у студентів уміння ясно й точно формулювати власні думки, будувати систему чітких доказів, з іншого – вчить їх мислити, сперечатися, доводити свою правоту. Педагог повинен власним прикладом демонструвати перед студентами зразок стилю аргументації, навчати точно висловлювати свої думки й толерувати формулювання інших учнів-студентів. Дискусія є дієвим методом обговорення питання, яке пропонують вивчити, а також це колективне обговорення деякої проблеми, під час якого досягається її вирішення. «Сутність дискусії, – на думку Ч. Купісевича, – полягає в обміні думками на певну тему між учителями й учнями або тільки між учнями». Дані думки можуть бути власними, а також посилатися на погляди інших людей. Ефективна дискусія – це різноманіття думок, можливість та потреба відшукати найбільш вдалий варіант розв’язання дидактичної проблеми й активна участь у ній респондентів. У порівнянні з лекціями та бесідами вони створюють найбільш сприятливі умови для активізації студентів і впливу на їхню психіку, зокрема на творчу уяву та фантазію. Дискусія вимагає від учнів/студентів не простих відповідей на запитання, а навпаки –

обґрунтованих, емоційно забарвлених та змістовних варіантів розв'язання дидактичних проблем, чіткого висловлювання власних думок. Даний вид обговорення викликає позитивні емоції також в учасників, сприяє виникненню різних групових соціально-психологічних явищ, виявляє навички колективної роботи й уміння вислухати думки та точки зору інших учнів. Різновиди навчальних дискусій можна застосовувати під час дидактичної роботи з різними категоріями учнів та студентів університетів.

Дискусії й обговорення можна проводити цілою групою. Однак вони набагато ефективніші, коли їх проводять у підгрупах, зокрема, якщо група велика, а час обмежений. Групове обговорення максимально підвищує активність і внесок кожного учасника. Дискусія допомагає учням/студентам уточнити свої уявлення, усвідомити почуття і ставлення. Обговорення у групах дає змогу більше дізнатися одне про одного, стимулює вільний обмін думками, збільшує ймовірність того, що учні/студенти краще зрозуміють почуття і позиції інших, більше зважатимуть на них. Робота у групах розвиває навички активного слухання, співпереживання, співпраці, впевненої поведінки і толерантності. Методика проведення дискусії поділяється на три етапи: перший – педагог повинен зацікавити учнів проблемою дискусії, другий – обговорення власне дидактичних проблем, третій – підсумки й формулювання висновків. Основна роль у забезпеченні ефективності дискусії надається правилам її ведення. Творча ініціатива педагога та активна участь учнів/студентів мають вирішальне значення. Дидактично-виховної мети дискусії буде досягнуто тільки за умови дотримання всіма її учасниками таких правил: 1.точне визначення навчальної проблеми, що підлягає обговоренню; 2.докладне уявлення про методи, прийоми і способи її розв'язання; 3.чітке визначення змісту понять, термінів і категорій, які використовуватимуть учасники дискусії; 4.обов'язкове обґрунтування власної позиції; 5.можливість відкритого висловлювання своїх думок і шанобливе ставлення до опонентів та їхніх поглядів [1]. Педагог повинен

поступово вчити учнів/студентів умінню обґрунтовано дискутувати, вагомо аргументувати на захист своєї позиції, розмірковувати принципово, відкрито, невимушено, в умовах поваги до опонента та його поглядів. Дискусія є важливим засобом пізнавальної діяльності учнів/студентів у процесі навчання іноземної мови. Дискусія навчає чути й розуміти співрозмовника, сприяє уточненню власних переконань, формуванню особистого погляду на зовнішній світ. Учені-дидакти відносять дискусію як до методів навчання, так і до форм організації навчання. Деякі фахівці бачать дискусію як форму співробітництва, коли щодо обговорюваної проблеми висловлюються усі учасники спільної діяльності. Метод дискусії можна застосовувати на етапі засвоєння знань, в процесі їхнього закріплення та систематизації. Крім того, дискусія застосовується як метод розвитку психічних функцій, творчих здібностей та особистісних якостей учнів/студентів, а також як метод стимулювання й мотивації осіб які беруть участь у навчальному процесі. Власне у процесі використання дискусії під час навчання іноземної мови можна сформулювати певні організаційно-педагогічні підвалини, спільні для будь-яких різновидів дискусії: проведення дискусії необхідно починати з постановки конкретного питання для обговорення (тобто такого, яке б не мало однозначної відповіді й пропонує різні варіанти вирішення, особливо протилежні); усі висловлювання не мають виходити за межі заданої обговорюваної теми; кожне з висловлюваних тверджень повинне супроводжуватись аргументацією.

1.2 Психолінгвістичні аспекти дискусії.

Психолінгвістичні аспекти дискусії - це комплекс психологічних і мовленнєвих механізмів, що активуються під час участі особи в **усному або письмовому обговоренні**. Вони включають:

Мовленнєве сприймання — як учасник інтерпретує висловлювання інших;

Продукція мовлення — як формулює і висловлює власну думку;

Управління увагою — фокусування на темі, аргументах, репліках;

Соціальна перцепція — як особа сприймає співрозмовника (емоції, наміри);

Мовна стратегія — вибір мовленнєвих засобів для переконання, заперечення, узагальнення;

Когнітивні процеси — активізація пам'яті, мислення, внутрішнього мовлення.

У дискусії особливо важливі **реактивність, темп обробки інформації, внутрішній контроль за мовленням**, а також **емпатія** — здатність розуміти позицію іншого.

Розглянемо більш детально кожен механізм:

1. Мовленнєве сприймання

Це здатність розуміти мовлення співрозмовника, включаючи фонетичні, лексичні й синтаксичні елементи. У дискусії це особливо важливо, адже часто мовлення є спонтанним, емоційно забарвленим, з використанням метафор, натяків чи мовленнєвих скорочень. Психолінгвістично це пов'язано з активацією слухових зон кори головного мозку, короткочасної пам'яті та семантичного аналізу. Успішне сприйняття дозволяє адекватно реагувати на аргументи та уникати комунікативних збоїв, таких як непорозуміння, перебивання або невірне трактування намірів опонента.

2. Продукція мовлення

Це формування й вербалізація власних думок під час дискусії. Процес включає внутрішнє мовлення, синтаксичне структурування, лексичний добір і артикуляцію. Психолінгвістично це комплексна діяльність, яка активізує зони Брока та Верніке, моторну й асоціативну кору мозку. Важливою є здатність до імпровізації та швидкої перебудови висловлювань у відповідь на зміну теми. Під час дискусії також спрацьовують захисні механізми мовлення: уникнення конфліктних формулювань, паузи для мислення, заміна слів-аргументів для переконання.

3. Управління увагою

У дискусії потрібно водночас слухати, аналізувати, готувати відповідь і

контролювати невербальну поведінку. Це вимагає високого рівня розподілу уваги — когнітивної здатності фокусуватися на головному, ігноруючи другорядне. Психолінгвістика пов'язує це з роботою префронтальної кори, яка відповідає за селективну увагу, концентрацію й короткочасну пам'ять. Високий рівень керування увагою дозволяє фіксувати суперечності у твердженнях опонента, адаптуватися до темпу розмови, не відволікатися на емоційні подразники.

4. Соціальна перцепція

Це здатність сприймати й правильно інтерпретувати емоційний стан, інтонацію, міміку, жести співрозмовника. Під час дискусії соціальна перцепція допомагає оцінити, наскільки щирий чи агресивний опонент, коли краще промовчати або змінити тон. Вона базується на роботі амігдали, дзеркальних нейронів і досвіді попередніх взаємодій. Для ефективної комунікації важливо не лише розуміти зміст сказаного, а й відчувати підтекст і емоційний фон. Низький рівень соціальної перцепції може призвести до конфліктів чи ігнорування ключових сигналів.

5. Мовна стратегія

Це свідоме або підсвідоме використання мовленнєвих прийомів з метою впливу на хід дискусії: переконати, підкреслити, уникнути гострих тем. До стратегій належать: аргументація, риторичні питання, гіпотези, компроміси, уточнення. Психолінгвістично — це використання когнітивного контролю й досвіду комунікативної поведінки в поєднанні з мовною інтуїцією. Успішне володіння стратегіями дозволяє досягати комунікативної мети навіть у стресових або конкурентних ситуаціях. Ефективна стратегія — це не лише володіння мовою, а й адаптивність, рефлексія та культурна чутливість.

Психолінгвістичні механізми дискусії є складною системою когнітивних, мовленнєвих і соціальних процесів, які забезпечують ефективну комунікацію в умовах динамічного обміну думками. Успішна участь у дискусії залежить не лише від знання мови, але й від здатності одночасно сприймати, обробляти й продукувати мовленнєві повідомлення в

реальному часі.

Мовленнєве сприймання забезпечує коректне тлумачення висловлювань співрозмовника, що є передумовою для логічної й змістовної відповіді. Продукція мовлення, у свою чергу, дозволяє оперативно реагувати на репліки, формулюючи думки у зрозумілій, аргументованій формі. Ці процеси активізують комплексні нейронні мережі, зокрема мовні центри кори головного мозку.

Управління увагою є критичним чинником підтримання когерентності в ході дискусії, особливо в умовах стресу або інтелектуального навантаження. Соціальна перцепція доповнює вербальний компонент, дозволяючи інтерпретувати невербальні сигнали та емоційний контекст, що особливо важливо в чутливих або полемічних темах.

Мовна стратегія — це результат усвідомленого або інтуїтивного вибору ефективних мовленнєвих засобів для досягнення конкретної мети: переконання, компромісу або спростування. Вона демонструє не лише мовну майстерність, а й рівень когнітивної гнучкості, адаптивності й комунікативної компетентності.

Загалом, успішна дискусія — це результат узгодженої роботи різних психолінгвістичних механізмів, які формують основу критичного мислення, мовленнєвої поведінки та соціальної взаємодії.

1.3 Дидактичні можливості методу дискусії у старшій школі.

Метод дискусії є одним із найефективніших засобів активізації пізнавальної діяльності учнів старшої школи. Його дидактичні можливості полягають у розвитку критичного мислення, формуванні комунікативних умінь, уміння аргументовано відстоювати власну позицію, слухати інших та робити висновки.

Основні дидактичні можливості методу дискусії:

Активізація	пізнавальної	діяльності	учнів.
--------------------	---------------------	-------------------	---------------

Дискусія стимулює інтерес до навчального матеріалу, спонукає учнів самостійно шукати інформацію, аналізувати факти, робити висновки. У

процесі обговорення вони стають активними суб'єктами навчання.

Розвиток критичного та логічного мислення.

Участь у дискусії вимагає від учнів уміння оцінювати інформацію, порівнювати різні точки зору, аргументовано доводити або спростовувати твердження. Це сприяє розвитку аналітичних здібностей і логічного мислення.

Формування комунікативної компетентності.

Дискусія вчить учнів слухати, поважати думку інших, будувати власні висловлювання чітко, послідовно й грамотно. Це особливо важливо для уроків іноземної мови, де формується мовленнєва компетенція.

Виховання толерантності та культури спілкування.

У процесі дискусії учні навчаються дотримуватися правил діалогу, виявляти повагу до співрозмовників, коректно висловлювати незгоду, що сприяє формуванню етичної культури спілкування.

Розвиток умінь прийняття рішень і роботи в команді.

Дискусія створює умови для колективного обговорення проблеми, пошуку спільного рішення. Це формує навички співпраці, взаємодопомоги, розподілу ролей і відповідальності.

Застосування знань у нових ситуаціях.

Під час дискусій учні використовують теоретичні знання для аналізу реальних або змодельованих життєвих ситуацій, що сприяє розвитку вміння практично застосовувати вивчений матеріал.

Формування громадянської позиції та світогляду.

Обговорення актуальних соціальних, моральних і культурних тем допомагає учням усвідомити власні цінності, сформулювати активну життєву позицію.

Розвиток творчого мислення.

Дискусія стимулює учнів до пошуку оригінальних ідей, нестандартних рішень, що сприяє розвитку креативності.

Підвищення мотивації до навчання.

Атмосфера рівноправного спілкування, можливість вільно висловлювати думку роблять навчання цікавим і значущим для учнів.

Діагностика рівня знань та умінь учнів.

Під час дискусії вчитель має змогу оцінити, наскільки учні володіють матеріалом, як уміють застосовувати знання на практиці, аргументувати свою позицію.

1.4. Методичні підходи до організації дискусії в класі.

Ефективне проведення навчальної дискусії залежить не лише від теми чи рівня підготовки учнів, а насамперед — від дотримання методичних **принципів**, що визначають її педагогічну доцільність, змістовність та результативність.

Принцип діалогічності

Цей принцип передбачає створення умов для відкритого обміну думками. Він ґрунтується на ідеях М. Бахтіна про діалог як базову форму пізнання. У межах дискусії кожен учень має можливість висловити власну позицію, поставити запитання, вступити в полеміку. Це формує навички активного слухання, емпатії та повагою до альтернативних точок зору.

Принцип рівності учасників

Основа демократичного підходу в освіті. Дискусія повинна відбуватися в атмосфері психологічної безпеки, де кожна думка сприймається як цінна незалежно від статусу чи успішності учня. Учитель у такому випадку виступає не як домінуючий авторитет, а як координатор процесу.

Принцип аргументованості

Важливим елементом є логічність викладу і вміння обґрунтовувати свою позицію. Учасники дискусії мають не лише висловлювати особисті думки, але й підкріплювати їх фактами, прикладами, статистикою. Цей принцип сприяє формуванню критичного мислення, інформаційної грамотності, навичок переконання.

Принцип педагогічної підтримки

Учитель має забезпечити настановну, але не директивну роль. Він готує учнів до участі в дискусії: навчає формулювати запитання, давати зворотний зв'язок, дотримуватись регламенту. У процесі обговорення він коректно скеровує хід дискусії, уникаючи нав'язування власної думки, але й

не допускаючи хаосу.

Принцип цілеспрямованості

Кожна дискусія повинна мати чітко визначену мету, пов'язану з освітнім завданням. Важливо, щоб учні розуміли, що саме вони мають засвоїти або сформулювати в результаті обговорення (наприклад, сформулювати власну позицію з етичного питання, дійти консенсусу тощо).

Принцип рефлексії

Завершення будь-якої дискусії повинно передбачати рефлексивний етап — аналіз отриманого досвіду, оцінка ефективності аргументів, самооцінка комунікативних дій. Це дозволяє закріпити результат та покращити навички участі в майбутніх обговореннях.

Педагогічна дискусія — це форма організації мовленнєвої діяльності учнів, яка базується на обговоренні проблемних питань, активному обміні думками та аргументованому захисті власних позицій. Ефективність її реалізації залежить від правильного вибору методичних підходів, що враховують вікові особливості учнів, рівень їхньої підготовки, навчальні цілі, соціокультурне середовище та освітній контекст.

1. Комунікативний підхід.

Цей підхід є базовим для мовної освіти. Його суть полягає в тому, що мовлення розглядається не лише як система знань, а як засіб реального спілкування. Згідно з цим підходом, дискусія стає платформою для практичного застосування лексики, граматики та стилістичних структур у реальному мовленнєвому контексті.

Методичні засоби:

рольові ігри-дискусії;

ситуації вільного обговорення;

дебати з чіткими комунікативними цілями.

1. Рольові ігри-дискусії (Role-play discussions)

Рольова гра-дискусія — це вид навчальної діяльності, у якій учні виступають у певних соціальних або професійних ролях (журналіст, політик, еколог, підприємець тощо) і взаємодіють між собою в уявній або

змодельованій ситуації. Метою є розвиток комунікативних навичок, уміння аргументувати власну позицію англійською мовою, дотримуючись логіки та етикету спілкування.

Приклад застосування: тема «The Future of Energy: Should We Stop Using Fossil Fuels?».

Ролі: еколог, представник енергетичної компанії, урядовець, представник громадської організації.

Завдання: обговорити шляхи переходу до відновлюваних джерел енергії, враховуючи економічні, екологічні та соціальні аспекти.

Очікуваний результат: учні вчаться вживати аргументативні структури (I strongly believe that..., From an environmental point of view..., We should consider...), розвивають навички переконання та активного слухання.

Методична порада: учитель має підготувати картки з описом ролей, короткою інформацією та завданням для кожного учасника. Це допоможе забезпечити змістовність та структурованість дискусії.

2. Ситуації вільного обговорення (Free discussion situations).

Ситуації вільного обговорення передбачають неформальне, спонтанне висловлення думок учнями з актуальних або суперечливих питань. Такий тип дискусії спрямований на формування мовленнєвої спонтанності, розвиток ініціативності та самостійного мислення.

Приклад застосування: тема «Social Media: Connecting or Isolating People?».

Учитель пропонує кілька тез для обговорення, наприклад:
— Social media make us more connected than ever.
— Online communication replaces real-life interaction.
Учні висловлюють власну думку, погоджуються або заперечують, аргументуючи позицію.

Очікуваний результат: розвиток уміння вести діалог без підготовки, використовуючи мовні засоби логічного зв'язку (however, on the other hand, to some extent, personally I think...).

Методична порада: доцільно використовувати відеофрагменти, новинні

статті або соціальні опитування як мотиваційний стимул. Учитель виконує роль фасилітатора, який підтримує хід обговорення, ставить уточнювальні запитання та забезпечує рівність участі.

3. Дебати з чіткими комунікативними цілями (Structured debates).

Дебати — це структурована форма дискусії, у якій дві або більше команд висловлюють протилежні позиції щодо певного питання. Учні повинні не лише сформулювати аргументи, але й спростувати доводи опонентів, дотримуючись правил академічного дискурсу.

Приклад застосування: тема «School Uniforms Should Be Optional».
Команди: For (за) та Against (проти).
Етапи: вступні промови, обмін аргументами, запитання до опонентів, підбиття підсумків і голосування.
Комунікативна мета: навчити учнів будувати переконливі висловлювання англійською мовою, використовувати мовні формули для контраргументації (I see your point, but..., You may be right, however..., Let's not forget that...).

Методична порада: для підготовки учнів до дебатов варто запропонувати попередній етап — збирання аргументів у групах, роботу з тематичними статтями, створення debate vocabulary list.

Виходячі з вище сказаного розуміємо, що застосування рольових ігор, ситуацій вільного обговорення та структурованих дебатов у 10–11 класах сприяє розвитку іншомовної комунікативної компетентності, критичного мислення та мовленнєвої самостійності учнів. Ці методи відповідають принципам комунікативно-діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів, рекомендованих сучасною методикою навчання англійської мови в профільній школі.

2. Особистісно орієнтований підхід

Передбачає врахування індивідуальних потреб, інтересів, темпераменту, стилів навчання учнів. У межах цього підходу створюються умови, за яких учень може проявити власну думку, самостійність та ініціативу в безпечному середовищі. Дискусія тут виступає як засіб самореалізації та розвитку емоційного інтелекту.

Методичні засоби:

есе-дискусії;

проектні завдання з наступним обговоренням;

дискусії з вільним вибором тем.

Зупинюсь більш детально на кожному методі.

1. Есе-дискусії.

Сутність методу:

Есе-дискусія поєднує елементи письмового та усного мовлення. Спочатку учні індивідуально готують короткий письмовий твір-есе на задану або обрану тему, а потім відбувається колективне обговорення висловлених думок у формі дискусії. Такий підхід дозволяє глибше осмислити тему, підготувати аргументи та розвинути вміння публічно їх відстоювати.

Головною дидактичною метою є -

розвиток навичок письмового та усного мовлення;

формування вміння логічно й аргументовано викладати думки;

сприяння розвитку критичного мислення та творчості.

Етапами проведення есе-дискусії є наступні:

- 1. Підготовчий етап:** вибір теми (наприклад, “*The influence of social media on teenagers*”); інструктаж щодо написання есе (структура, обсяг, вимоги).
- 2. Письмовий етап:** написання короткого есе (150–200 слів).
- 3. Обговорення:** учні зачитують свої роботи або тези; відбувається дискусія — учасники коментують, ставлять запитання, висловлюють власну позицію.
- 4. Підсумок:** учитель узагальнює думки, акцентує на мовленнєвих і змістових аспектах.

Приклад використання:

На уроці англійської мови в 11 класі тема «Environmental Problems». Учні пишуть есе *“How can we save our planet?”*, після чого проводиться дискусія у групах: *“Which ideas are most realistic?”*.

Наступним методом особистісно орієнтованого підходу є проєктні завдання з наступним обговоренням. Цей метод поєднує **проєктну діяльність із дискусійною взаємодією**. Учні працюють індивідуально або в групах над створенням проєкту (дослідження, презентації, відео, плаката тощо), а після представлення результатів відбувається колективне обговорення та оцінювання.

Головними дидактичними цілями даного методу є –

- формування навичок самостійної дослідницької роботи;
- розвиток уміння співпрацювати в команді;
- удосконалення навичок публічного виступу та аргументації.

В даному методі я б виділив п'ять етапів проведення:

Постановка проблеми: учитель пропонує тему (наприклад, *“The role of technology in education”*).

Робота над проєктом: пошук інформації, аналіз матеріалів, створення продукту.

Презентація результатів: кожна група представляє свій проєкт.

Дискусійний етап: учні ставлять запитання, висловлюють критичні зауваження, порівнюють результати, шукають спільні рішення.

Підбиття підсумків: рефлексія, оцінювання процесу і результату роботи.

Прикладом може стати проєкт на тему: *“Healthy Lifestyle among Teenagers”*. Після презентацій учнів проводиться обговорення: *“Which habits are the hardest to change and why?”*, *“Can school help students live healthier?”*.

І останнім методом в цьому блоці буде дискусії з вільним вибором тем. Цей вид дискусії передбачає **максимальну самостійність учнів** у виборі теми

для обговорення. Такий формат створює сприятливе середовище для розвитку ініціативи, відповідальності та особистісної зацікавленості. Основною метою даного методу буде формування навичок самостійного вибору теми та стимулювання мотивації до спілкування іноземною мовою. В цьому методі можна виділити чотири етапи:

- **Вибір теми:** учні пропонують ідеї для обговорення (наприклад: *“Do we really need homework?”*, *“Is artificial intelligence dangerous?”*).
- **Підготовка:** збір аргументів, підготовка коротких виступів, створення візуальних матеріалів.
- **Дискусія:** учні самостійно організовують обговорення, модератором може бути один із учнів.
- **Підсумок:** обмін враженнями, визначення найпереконливіших аргументів.

3. Проблемно-діяльнісний підхід

Основна ідея — актуалізація когнітивної активності через постановку проблемного завдання. У цьому випадку дискусія слугує не просто формою обміну думками, а інтелектуальним інструментом вирішення навчального завдання. Такий підхід формує навички аналізу, синтезу, критичного мислення, доказовості.

Методичні засоби:

кейс-метод (аналіз проблемних ситуацій);
мозковий штурм;
дискусії з елементами дебатів і SWOT-аналізу.

4. Діяльнісно-компетентнісний підхід

Цей підхід орієнтований на формування ключових компетентностей, зокрема: комунікативної, соціальної, інформаційної та громадянської. Навчальна дискусія в цьому випадку розглядається як інструмент міжпредметної інтеграції й активного навчання через діяльність.

Методичні засоби:

інтегровані уроки-дискусії;
симуляції суспільних процесів (модель парламенту, конференції тощо);
створення відео або блогів за результатами дискусії.

5. Культурологічний підхід

Орієнтований на формування в учнів ціннісного ставлення до культури, мови та традицій інших народів, а також усвідомлення власної культурної ідентичності. Дискусія тут виконує роль мосту між культурами, дозволяючи учням співставити, оцінити, зрозуміти.

Методичні засоби:

міжкультурні діалоги;

аналіз культурних практик через обговорення;

дискусії на теми толерантності, глобалізації, традицій.

Таким чином, методичні підходи до організації дискусії у класі повинні бути гнучкими, адаптивними та орієнтованими на цілісний розвиток учня. Їх ефективне поєднання сприяє підвищенню якості навчання, розвитку мовленнєвих умінь, критичного мислення та навичок демократичного спілкування.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ДИСКУСІЙ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

2.1. Принципи та етапи організації дискусійного навчання.

У сучасній методиці викладання іноземних мов дискусія розглядається як ефективний інструмент розвитку комунікативних, пізнавальних і соціокультурних компетентностей учнів старшої школи. В умовах профільного навчання, коли англійська мова виступає не лише предметом вивчення, а й засобом міжкультурного та інтелектуального розвитку, організація дискусії набуває особливої ваги. Саме в процесі дискусійного обговорення учні навчаються аргументувати власну позицію, слухати співрозмовників, формулювати логічні висновки та виявляти критичне мислення (Бібік, 2018).

Визначення поняття «дискусія» в педагогічній науці має різні підходи. На думку В. Сухомлинського, дискусія — це форма розумового спілкування, у якій відбувається активний обмін судженнями, думками та переконаннями, що сприяє становленню особистісної позиції учня (Сухомлинський, 1977). І. Лернер розглядає дискусію як метод активного навчання, що створює умови для колективного пошуку істини через аргументований обмін думками (Лернер, 1996). У контексті викладання англійської мови це поняття тісно пов'язане з формуванням комунікативної компетентності (Хуторський, 2002).

Принципи організації дискусійного навчання

Побудова навчального процесу на основі дискусії ґрунтується на низці педагогічних принципів, серед яких ключовими є:

Принцип комунікативності.

Навчальний процес має бути максимально наближеним до реальних умов спілкування. Учні не лише відтворюють мовні структури, а й створюють власні висловлювання, спрямовані на досягнення конкретної комунікативної мети (Бим, 2001).

Принцип проблемності.

Дискусія виникає навколо проблемного питання, яке не має однозначної відповіді. Проблемність стимулює мисленнєву активність, пізнавальний інтерес і розвиток аргументативних умінь (Пометун, 2014).

Принцип діяльнісного підходу.

Згідно з концепцією Л. Виготського, знання засвоюються в діяльності, тому участь у дискусії сприяє не лише засвоєнню мовних структур, а й формуванню мислення через мовлення (Виготський, 1982).

Принцип особистісно орієнтованого навчання.

Під час дискусії учні висловлюють власну думку, тому зміст спілкування має бути особистісно значущим. Це забезпечує емоційну включеність і внутрішню мотивацію до участі в навчальному процесі (Караман, 2010).

Принцип співпраці та партнерства.

Дискусія реалізує ідею діалогічної взаємодії, у якій учитель виступає не контролером, а модератором, а учні — активними суб'єктами навчання (Сергєєв, 2012).

Принцип інтерактивності.

Ефективність дискусії підвищується завдяки використанню інтерактивних технологій, які сприяють рівноправній участі всіх учасників та розвитку навичок комунікації в групі (Морзе, 2016).

Етапи організації дискусійного навчання

Методика проведення дискусії вимагає поетапного підходу, який передбачає три основні стадії: підготовчу, основну та підсумкову (за класифікацією С. Пометун, 2014).

Підготовчий етап.

На цьому етапі визначається тема, мета, проблемне питання та формат дискусії (наприклад, *debate*, *panel discussion*, *round table*). Учитель добирає автентичні матеріали, стимулює пізнавальний інтерес, активізує необхідний лексико-граматичний матеріал. Важливо також ознайомити учнів із правилами ведення дискусії: повага до думки співрозмовника, аргументованість висловлювань, недопустимість персональних нападів.

Основний етап.

Це центральна частина дискусії, де відбувається обмін думками, аргументування, контраргументування, узагальнення. Завдання вчителя — модерація процесу, підтримка рівноваги між учасниками, стимулювання менш активних школярів до участі. Дискусія може проходити у формах парної або групової роботи, рольової гри, симуляції засідання комітету тощо. Застосування англійської мови як єдиного засобу комунікації є обов'язковою умовою.

Підсумковий етап.

Метою є рефлексія, оцінювання результатів та підбиття висновків. Учитель організовує обговорення, де учні аналізують хід дискусії, виявляють ефективні аргументи, оцінюють власну участь. Важливо не лише підсумувати зміст, а й обговорити розвиток навичок мислення та комунікації (Harmer, 2015).

Особливості впровадження у профільній школі

Профільне навчання передбачає поглиблене опанування предметів гуманітарного циклу, тому дискусія є оптимальним методом для розвитку аналітичного та критичного мислення старшокласників. Вона сприяє формуванню компетентностей, передбачених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти (2020), зокрема:

уміння логічно та аргументовано висловлювати думку;

здатності до самостійного прийняття рішень;

готовності до співпраці та толерантного спілкування.

Ефективність дискусійного навчання зумовлюється також віковими особливостями старшокласників: прагненням до самостійності, пошуку власної позиції, соціальної активності. У цьому контексті дискусія є не лише навчальним, а й виховним засобом, адже формує громадянську зрілість, моральну рефлексію та культуру мовленнєвої поведінки (Кузьмінський, 2011).

Висновки до підрозділу 2.1

Отже, дискусійне навчання є ефективним засобом розвитку розумового спілкування старшокласників у процесі вивчення англійської мови. Його

організація спирається на принципи комунікативності, проблемності, діяльнісного підходу, співпраці та інтерактивності. Етапність проведення дискусії забезпечує логічність, цілеспрямованість і результативність навчального процесу. У профільній школі дискусія виконує не лише освітню, а й соціально-виховну функцію, сприяючи формуванню критично мислячої, комунікативно компетентної особистості.

2.2. Типологія дискусій на уроках англійської мови у профільній школі

У сучасній педагогічній практиці дискусія розглядається не лише як метод активного навчання, а й як форма розвитку критичного мислення, комунікативних умінь і соціокультурної компетентності учнів. Її застосування на уроках англійської мови в профільній школі має велике значення, оскільки дозволяє реалізувати міжпредметну інтеграцію, формувати вміння аргументовано висловлювати думку англійською мовою, толерантно сприймати альтернативні позиції та розвивати навички командної роботи (Harmer, 2015; Scrivener, 2011).

Дискусійна діяльність є різноманітною за формою та змістом, тому її ефективність залежить від правильного добору типу дискусії відповідно до навчальної мети, рівня володіння англійською мовою та психологічних особливостей учнів. У педагогічній літературі існує кілька класифікацій дискусій. Зокрема, за С. Пометун (2014), дискусії поділяються на **інформаційні, проблемні, ціннісні та творчі**, а за метою — на **пізнавальні, переконувальні та рефлексивні**. У методиці викладання іноземних мов (Larsen-Freeman, 2000; Hedge, 2008) найпоширенішими формами є:

Debate (дебати);

Panel discussion (панельна дискусія);

Round table (круглий стіл);

Problem-solving discussion (дискусія для розв'язання проблеми);

Role-play discussion (рольова дискусія);

Brainstorming discussion (мозковий штурм).

1. Debate (дебати)

Дебати — це формалізована форма дискусії, у межах якої учасники представляють протилежні позиції щодо певної проблеми, обґрунтовуючи власну точку зору аргументами та прикладами. Дебати є однією з найефективніших форм для розвитку критичного мислення, логічного викладу думок, навичок аргументації та контраргументації.

Структура дебатів

Підготовчий етап — вибір теми, формування команд («за» і «проти»), розподіл ролей, опрацювання матеріалів.

Етап представлення позицій — кожна команда висловлює основні аргументи та докази на підтримку своєї точки зору.

Етап опонування — учасники ставлять запитання, спростовують твердження опонентів.

Підбиття підсумків — підсумкове слово, оцінювання аргументів, рефлексія.

Методичний потенціал

Дебати розвивають такі компетентності:

мовленнєву (усне спілкування, побудова логічних висловлювань);

соціокультурну (толерантність, вміння вести діалог цивілізовано);

інтелектуальну (аналіз, синтез, аргументація);

інформаційно-комунікаційну (пошук і відбір доказів).

На уроках англійської мови у профільній школі дебати часто застосовують за темами: *“Social media influence”*, *“Environmental responsibility”*, *“Should school uniforms be compulsory?”* тощо.

2. Panel discussion (панельна дискусія)

Панельна дискусія — це форма організованого обговорення, у якій кілька запрошених учасників (панелістів) висловлюють свої погляди з певного питання перед аудиторією. Вона менш формалізована, ніж дебати, і передбачає обмін думками, пошук спільних рішень або компромісів.

Особливості проведення

Вибирається **тема**, актуальна для старшокласників (наприклад: *“The future of education”*, *“Cultural diversity in modern Europe”*).

Призначається **модератор**, який керує дискусією, задає питання, координує час виступів.

Панелісти виступають із короткими тезами, після чого відбувається обговорення із залом.

Дидактичні переваги: Панельна дискусія сприяє:

- розвитку навичок **публічного мовлення**;
- формуванню вміння **слухати інших та підтримувати конструктивний діалог**;
- удосконаленню **соціально-емоційного інтелекту**, що є важливим компонентом розумового спілкування.

Вчитель виконує роль фасилітатора, допомагаючи учням структурувати думки англійською мовою, вводячи необхідну лексику та мовні кліше (*In my opinion..., From my point of view..., I would like to add...*).

3. Round table (круглий стіл)

Круглий стіл — це форма рівноправного обговорення проблеми групою учнів, за якої всі учасники мають однакові можливості для висловлення думки. Вона передбачає демократичну атмосферу та взаємну повагу.

Організаційна структура

Вибір **теми** обговорення (зазвичай морально-етичної або соціальної).

Розподіл ролей (спікери, модератор, секретар).

Поетапне обговорення проблеми з можливістю змінювати позицію під час дискусії.

Рефлексія — підбиття підсумків, узагальнення висновків.

Методична цінність

Форма «круглого столу» допомагає:

формувати **вміння аргументовано висловлювати думку** англійською мовою;

розвивати **емпатію, толерантність, вміння слухати співрозмовника**;
створювати **спільний мовленнєвий простір**, де учні не бояться помилятися.

Для профільної школи ефективними є теми: *“Youth and moral values”*, *“Cultural heritage of my country”*, *“The role of technology in everyday life”*.

4. Problem-solving discussion (дискусія, спрямована на розв’язання проблеми).

Цей тип дискусії передбачає спільне обговорення конкретної ситуації або проблеми з метою вироблення оптимального рішення. Вона поєднує елементи **проектного навчання** та **case-study** і стимулює когнітивну активність учнів.

Структура:

- Ознайомлення з проблемною ситуацією (текст, відео, новинний сюжет).
- Аналіз причин і наслідків.
- Висунення гіпотез, пошук можливих рішень.
- Обговорення варіантів, аргументація.
- Презентація спільного рішення.
- Навчальний потенціал

Цей вид дискусії є ефективним засобом розвитку:

аналітичного мислення (аналіз фактів, причинно-наслідкові зв’язки);

кооперативних умінь (робота в команді);

мовленнєвих стратегій (використання функціональних висловів: *We could try..., Let’s consider..., What if we...*).

Тематика може стосуватися реальних життєвих ситуацій: *“How to reduce plastic waste at school?”*, *“What should we do if we face online bullying?”*, що забезпечує міжпредметну інтеграцію і практичну спрямованість навчання.

Порівняльна характеристика типів дискусій:

Тип дискусії	Мета	Особливості	Навички, що формуються
Debate	Відстоювання позиції	Формальний регламент,	Аргументація, критичне

		чіткий розподіл ролей	мислення
Panel discussion	Обговорення проблеми з різних поглядів	Публічний формат, участь експертів	Виступ перед аудиторією, активне слухання
Round table	Колективний пошук рішення	Рівноправна участь усіх учасників	Співпраця, толерантність, культура спілкування
Problem-solving	Розв'язання проблемної ситуації	Етапність мислення, пошук компромісів	Критичне мислення, командна робота
Role-play	Імітація соціальної ситуації	Виконання ролей, емпатійне мислення	Креативність, мовна гнучкість
Brainstorming	Генерація ідей	Відсутність критики, колективність	Творче мислення, мовна активність

Висновки до підрозділу 2.2

Отже, типологія дискусій на уроках англійської мови у профільній школі є надзвичайно різноманітною і дозволяє адаптувати методику до конкретних цілей і рівня підготовки учнів. Кожен тип дискусії має власну педагогічну цінність: **дебати** формують логічне мислення, **панельна дискусія** — соціальні навички, **круглий стіл** — партнерську взаємодію, **проблемна дискусія** — здатність до аналізу й прийняття рішень, **рольова** — креативність і емпатію.

Раціональне поєднання цих форм забезпечує комплексний розвиток розумового спілкування, що відповідає вимогам Нової української школи та європейським стандартам іншомовної освіти.

Розділ 2.3. Роль учителя у підготовці та модерації дискусії на уроках англійської мови у профільній школі.

Навчальна дискусія передбачає питання вчителя і відповіді учнів. Головна роль у дискусії належить учителю, його вмінню задавати питання, вести діалог, тримати паузи, очікуючи відповіді. Протягом дискусії роль вчителя не повинна зводитися до директивних реплік або висловлювання особистих суджень. Багаторічна практика показує високу ефективність питань відкритого типу, що стимулюють мислення. Це *"дивергентні"* або *"оцінюючі"* за своїм змістом питання. Вони не передбачають (на відміну від закритих *"конвергентних"*) короткої, однозначної відповіді, спонукають до пошуку, творчого мислення. Це питання типу: *Як? Чому? За яких умов? Що може скоїтися, якщо...?* *"Оцінюючі"* питання допомагають студентів виробити свою власну оцінку того чи іншого явища, власне судження. Продуктивність генерації ідей збільшується, якщо **вчитель**: - надає час для обміркування відповідей; - уникає питань, які нечітко сформульовані; - не ігнорує жодного питання; - розширює думку або змінює її напрям; - уточнює висловлювання; - уникає узагальнень; - спонукає учнів до поглиблення думки.

У сучасній методиці навчання іноземних мов учитель перестає бути єдиним джерелом знань і перетворюється на фасилітатора, організатора навчального процесу, консультанта й мотиватора. Особливо це проявляється в умовах дискусійного навчання, де головним завданням педагога є не передача інформації, а створення умов для інтелектуально-комунікативної активності учнів.

Проведення дискусії на уроці англійської мови у профільній школі вимагає від учителя володіння цілим спектром компетентностей — від лінгвометодичних і комунікативних до організаторських та психологічних. Саме від рівня підготовки, чіткості інструкцій і здатності модератора

спрямовувати розмову залежить ефективність формування розумового спілкування, що є однією з ключових цілей навчання англійської мови на старшому етапі.

1. Професійна роль учителя в організації дискусійного навчання.

Роль учителя у проведенні дискусій є багатогранною. За класифікацією J. Harmer (2015), учитель виступає “controller, organizer, assessor, prompter, participant, and resource”, тобто керівником, організатором, оцінювачем, стимулятором, учасником і джерелом інформації. У контексті дискусійного навчання ці ролі взаємопов’язані та реалізуються послідовно залежно від етапу роботи.

В українській педагогічній думці (О. Пометун, Л. Пироженко, І. Пасічник) учитель розглядається як модератор – особа, що забезпечує умови для ефективного діалогу, сприяє розвитку критичного мислення та культури спілкування.

Таким чином, учитель у дискусії виступає у трьох ключових іпостасях:

- 1) Організатор – забезпечує підготовку, планування та структуру дискусії.
- 2) Модератор – спрямовує хід обговорення, підтримує баланс і дотримання етичних норм.
- 3) Рефлексивний наставник – аналізує результати, сприяє саморефлексії учнів.

2. Етапи діяльності вчителя при підготовці та проведенні дискусії

Організація дискусійної взаємодії на уроці англійської мови передбачає послідовність дій, що охоплює три основні етапи: підготовчий, етап проведення дискусії та етап рефлексії.

Підготовчий етап включає визначення мети, добір матеріалів, розподіл ролей та планування структури обговорення. Особливо важливо мотивувати учнів, використовуючи прийоми створення проблемної ситуації, запитання відкритого типу, короткі відео або цитати як інтелектуальний стимул.

Етап проведення дискусії характеризується виконанням учителем функцій модератора: підтримка балансу висловлювань, стимулювання аргументації, запобігання конфліктам, спостереження за мовленням учнів. Учитель має

створити атмосферу інтелектуальної рівності й довіри.

Етап рефлексії передбачає аналіз процесу та результатів, самооцінювання учнів, мовну корекцію та узагальнення висновків. Рефлексія допомагає формувати метакогнітивні уміння.

3. Мовленнєво-методична компетентність учителя як умова успіху дискусії
Дискусійне навчання потребує високого рівня мовленнєвої компетентності педагога. Учитель повинен володіти моделями академічного дискурсу англійською мовою, демонструвати учням зразки аргументативного мовлення, ввічливого опонування, мовних стратегій ведення діалогу. Методично компетентний учитель має адаптувати мовні завдання до рівня учнів, забезпечити лінгвістичну підтримку через опорні фрази, картки зі структурами, схеми.

4. Психолого-педагогічні аспекти ролі вчителя-модератора

Дискусія вимагає від учителя не лише лінгвістичних, а й психологічних умінь: емпатії, толерантності, вміння підтримувати позитивний емоційний клімат. Учитель має виступати прикладом культури спілкування, заохочувати ініціативу та створювати безпечне середовище, де помилки є частиною навчання.

5. Використання технологій фасилітації

Учитель-модератор має володіти технологіями фасилітації — Think–Pair–Share, Fishbowl, Snowball, Mind-map. Вони допомагають учням самостійно доходити висновків, розвивають критичне мислення та мовну активність.

6. Використання ІКТ у модерації дискусії

Застосування цифрових інструментів (Padlet, Mentimeter, Google Classroom, Flipgrid) розширює можливості для обговорення, створення онлайн-дебатів, підвищення мотивації учнів. Учитель координує процес, забезпечує етичність і якість мовлення.

Таким чином учитель у процесі організації дискусії виконує ключову роль — організатора, модератора й рефлексивного наставника. Його професійна майстерність визначає успішність розвитку розумового спілкування, комунікативної культури та критичного мислення учнів.

2.4 Види завдань для стимулювання розумового спілкування в процесі дискусії.

Організація дискусії в освітньому процесі передбачає створення умов для активного інтелектуального та комунікативного залучення учнів. Дискусія виконує роль не тільки засобу обміну інформацією, але й інструмента формування уміння логічно мислити, обстоювати власну позицію, критично оцінювати аргументи опонентів, прогнозувати наслідки різних рішень. Вона сприяє розвитку пізнавальної активності, аналітичного мислення та комунікативної компетентності.

Важливим аспектом підготовки та проведення дискусії є **добір дидактичних завдань**, які спонукають учнів до розумової взаємодії, інтелектуальної напруги та аргументованого обміну судженнями. Правильно сформульовані завдання допомагають уникнути поверховості обговорення та переводять дискусію на рівень **усвідомленого й обґрунтованого аналізу**.

На основі сучасних педагогічних підходів (комунікативного, діяльнісного, компетентнісного) можна виокремити такі основні види завдань для стимулювання розумового спілкування в процесі дискусії.

1. Інформаційно-аналітичні завдання

Інформаційно-аналітичні завдання спрямовані на актуалізацію і систематизацію знань, усвідомлення предмету дискусії та аналіз наданих відомостей. Головна мета таких завдань — **включити учнів у процес осмислення вихідної інформації**, підготувати їх до усвідомленого формування суджень.

Типові прийоми та формулювання:

Проаналізуйте наведений текст (ситуацію, вислів) та визначте ключові положення.

Виділіть основні поняття та встановіть між ними логічні зв'язки.

Порівняйте дві подані позиції та сформулюйте висновки.

Освітній ефект: розвиток умінь здійснювати аналіз, синтез, узагальнення, робити висновки, формувати логічно структуровані

висловлення.

2. Проблемно-пошукові завдання

Ці завдання створюють інтелектуальну суперечність, яку учні мають розв'язати. Проблемність обговорення підвищує мотивацію, викликає інтерес та активізує мислення.

Приклади формулювань проблемних завдань:

Що є першопричиною даного явища?

Чи існує альтернативний шлях вирішення проблеми?

Які можуть бути наслідки обраного рішення?

Особливості: учні не просто відповідають на питання, а **шукають**, висувають гіпотези, перевіряють їх на логічність та переконливість.

3. Дискусійно-оцінні завдання

Цей тип завдань передбачає **оцінювання** явищ, вчинків, рішень, суджень з урахуванням моральних, соціальних, логічних та культурних критеріїв.

Формулювання:

Дайте оцінку вчинку персонажа з позиції моральних норм.

Наскільки переконливою є аргументація автора?

Якою мірою це рішення можна вважати справедливим?

Педагогічна значущість: учні навчаються аргументувати, посилаючись на докази, дотримуватися логічної послідовності та коректності висловлювань.

4. Творчо-прогностичні завдання

Такі завдання стимулюють **прогнозування**, уяву, здатність бачити ситуацію з різних перспектив. Вони сприяють переходу від аналізу до моделювання нових рішень.

Приклади:

Спробуйте запропонувати власний варіант розвитку подій.

Створіть альтернативний сценарій поведінки персонажів.

Передбачте наслідки впровадження зазначеного рішення.

Результат: розвиток гнучкого, нестандартного мислення.

5. Комунікативно-рольові завдання

Ці завдання передбачають розподіл ролей між учасниками дискусії (модератор, критик, захисник, експерт, опонент тощо). Вони сприяють **формуванню навичок співпраці та соціальної відповідальності за висловлені твердження.**

Наприклад:

Ви — експерт. Підготуйте аргументи на підтримку даної позиції.

Ви — опонент. Сформулюйте питання, які ставлять під сумнів запропоновані аргументи.

Комунікативно-рольові завдання активізують навіть пасивних учнів, забезпечуючи включення кожного в дискусію.

Види завдань для стимулювання розумового спілкування в процесі дискусії (з прикладами для уроків англійської мови 10–11 класів).

Нижче подано види завдань, спрямованих на стимулювання розумового спілкування, із прикладами для уроків англійської мови у 10–11 класах.

1. Інформаційно-аналітичні завдання

Спрямовані на актуалізацію та аналіз інформації.

Приклади завдань для уроків англійської мови:

- Прочитайте текст «Environmental Problems Today» та визначте ключові тези. Складіть короткий огляд змісту.

- Порівняйте дві думки про вплив соціальних мереж на молодь. Запишіть 3 подібності та 3 відмінності.

- Перегляньте відео про традиції британського суспільства та складіть таблицю з основними фактами.

2. Проблемно-пошукові завдання

Передбачають пошук відповіді на питання, що не має однозначного рішення.

Приклади:

- Why do people still pollute nature even knowing the consequences? Suggest possible explanations.

- What factors determine a person's success in learning English? Create your hypothesis and justify it.

- Imagine that your school introduces a complete ban on phones. What will be the positive and negative consequences? Explain your reasoning.

3. Дискусійно-оцінні завдання

Спрямовані на формування вміння оцінювати твердження чи явища.

Приклади:

- Do you agree that social media does more harm than good? Provide arguments "for" and "against".

- Is it ethical to use artificial intelligence in education? Give your opinion and support it with examples.

- Evaluate the decision of a character from the story you have read. Was it justified? Why/Why not?

4. Творчо-прогностичні завдання

Стимулюють прогнозування та створення альтернативних рішень.

Приклади:

- Suggest how school life will change in 20 years. Present your ideas in the form of a short speech.

- Create an alternative ending to the story or film discussed in class.

- Imagine that you are planning an eco-friendly city of the future. Describe its main features in groups.

5. Комунікативно-рольові завдання

Передбачають розподіл ролей для забезпечення активної взаємодії.

Приклади:

- Role-play: A meeting of environmental activists. Roles: leader, journalist, volunteer, opponent.

- Debate: "The Internet should replace traditional libraries." Roles: Moderator, Team PRO, Team CONTRA.

- Panel discussion: "Healthy lifestyle among teenagers." Roles: nutritionist, athlete, psychologist, student.

Висновки.

Ефективність дискусії в навчальному процесі значною мірою залежить від **цілеспрямованого використання різних видів завдань**, що стимулюють розумове спілкування. Інформаційно-аналітичні завдання забезпечують базу для мислення; проблемно-пошукові — формують інтелектуальну активність; дискусійно-оцінні — сприяють розвитку критичного осмислення; творчо-прогностичні — розширюють простір уяви й альтернативних рішень; комунікативно-рольові — удосконалюють соціальну та мовленнєву взаємодію.

Системне поєднання цих завдань забезпечує розвиток ключових компетентностей, формує культуру спілкування, уміння вести аргументований діалог та приймати обґрунтовані рішення.

Розділ 3. Експериментальне дослідження впливу дискусії на формування розумового спілкування у старшокласників профільної школи.

3.1. Організація та етапи педагогічного експерименту.

Експериментальне дослідження було спрямоване на теоретичне обґрунтування та практичну перевірку ефективності дискусії як засобу формування розумового спілкування старшокласників у профільній школі. В основу організації експерименту було покладено принципи наукової об'єктивності, системності та відповідності педагогічного впливу віковим і психологічним особливостям учнів.

Дослідження проводилося на базі двох закладів загальної середньої освіти, у яких функціонували філологічні профілі. Вибір саме таких умов зумовлений тим, що профільні класи орієнтуються на поглиблене вивчення мови та літератури, а отже, створюють підґрунтя для розвитку усного та письмового мовлення, формування здатності до аналітичного мислення, аргументації та співпраці в комунікативних ситуаціях.

У дослідженні брали участь 44 учня 10–11 класів, які були поділені на контрольні та експериментальні групи. Розподіл здійснювався таким чином, щоб забезпечити приблизно однаковий рівень підготовленості учнів на початковому етапі. Контрольні групи навчалися за традиційними підходами без системного використання дискусійних методів, тоді як в експериментальних було впроваджено розроблену методику організації дискусії.

Педагогічний експеримент складався з трьох основних етапів:

Констатувальний етап. На цьому етапі здійснювалася діагностика рівня сформованості розумового спілкування учнів. Використовувалися методи анкетування, педагогічного спостереження, аналізу письмових та усних висловлювань, а також виконання комунікативно-мовленнєвих завдань.

Формувальний етап. Упродовж цього етапу в експериментальних класах систематично проводилися різні види дискусійних занять,

спрямованих на розвиток уміння аргументовано висловлювати власну позицію, будувати логічні висновки, слухати та враховувати думку інших учасників спілкування. Особливу увагу було зосереджено на створенні атмосфери взаємоповаги та толерантності до альтернативних суджень, що є невід'ємною складовою розумового спілкування.

Контрольний етап. На завершальному етапі було здійснено повторне діагностування рівня сформованості розумового спілкування. Отримані дані порівнювалися з результатами констатувального етапу та зіставлялися з показниками контрольних груп.

Таким чином, організація експерименту дала змогу комплексно простежити динаміку розвитку розумового спілкування та визначити реальний вплив систематичного використання навчальних дискусій на формування комунікативно-мисленнєвих умінь старшокласників.

3.2. Критерії та показники рівня сформованості розумового спілкування учнів

У процесі дослідження було визначено систему критеріїв та показників, що дають змогу об'єктивно оцінити рівень сформованості розумового спілкування старшокласників. В основу діагностики було покладено положення когнітивно-комунікативного та діяльнісного підходів, відповідно до яких розвиток спілкування розглядається як процес прояву мовленнєвої активності, інтелектуальної рефлексії та здатності до соціально прийнятної взаємодії.

Перший критерій — комунікативний. Він відображає міру сформованості вміння учнів висловлювати власну думку у зрозумілій і логічній формі, дотримуючись норм літературної мови та культури мовлення. Показники за цим критерієм включали: здатність будувати висловлювання відповідно до комунікативного завдання; уміння використовувати аргументацію; готовність слухати співрозмовника та реагувати на його репліки; вміння підтримувати тему обговорення.

Другий критерій — когнітивний. Він характеризує рівень

інтелектуальної діяльності, пов'язаної із засвоєнням, осмисленням і переробкою інформації. Показниками виступали: логічність та послідовність суджень; здатність до аналізу та синтезу інформації; уміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки; сформованість критичного мислення та комунікативно-мисленнєвих стратегій.

Третій критерій — соціально-поведінковий. Він відображає рівень включеності учня у взаємодію з іншими учасниками дискусії та його здатність дотримуватися норм партнерського спілкування. Показниками виступали: толерантність до альтернативних думок; уміння працювати в групі; дотримання етики дискусії; готовність до конструктивного вирішення суперечностей.

Для кожного критерію було розроблено три рівні сформованості: **високий, середній та низький.**

Рівень	Характеристика
Високий	Учень аргументовано висловлює власну позицію, проявляє логічність суджень, уміє слухати і шанобливо реагувати на думки інших, активно бере участь у дискусіях.
Середній	Учень здебільшого правильно будує висловлювання, однак уникає активних виступів, аргументація недостатньо повна, у взаємодії іноді потребує допомоги.
Низький	Учень відчуває труднощі у формулюванні висловлювань, часто уникає обговорень, допускає логічні та мовні помилки, не проявляє стійких комунікативних стратегій.

З метою забезпечення достовірності отриманих результатів діагностика проводилася двічі: на початку (констатувальний етап) та після завершення формульовального етапу. До дослідження було залучено **24 учні експериментальної групи та 20 учнів контрольної групи**, серед яких представники **10-х та 11-х класів**. Такий розподіл дозволив простежити динаміку розвитку розумового спілкування не лише в межах однієї вікової групи, а й між двома послідовними рівнями навчання.

3.3. Аналіз результатів констатувального етапу експерименту.

На констатувальному етапі експерименту було проведено первинну

діагностику рівня сформованості розумового спілкування серед учнів 10–11 класів контрольної та експериментальної груп. Метою даного етапу було виявлення вихідних показників розвитку комунікативно-мисленнєвих умінь, що дозволило визначити стартові позиції учнів і надалі порівняти динаміку їх змін у результаті цілеспрямованого педагогічного впливу.

Діагностичні процедури включали спостереження за участю учнів у колективному обговоренні, виконання ситуативно-комунікативних завдань, аналіз усних висловлювань та анкетування. Оцінювання здійснювалося за трьома критеріями: комунікативним, когнітивним та соціально-поведінковим.

На момент початку експерименту було встановлено, що більшість учнів обох груп характеризувалися середнім рівнем сформованості розумового спілкування. Це проявлялося у здатності брати участь в обговореннях за умови зовнішньої стимуляції, висловлювати думку в основному зрозуміло, але зі значними труднощами в аргументації та логічному вибудовуванні висловлювань.

Результати розподілу учнів за рівнями сформованості розумового спілкування на констатувальному етапі подано в таблиці:

Група	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Експериментальна (24 учні)	4 учні (≈17%)	14 учнів (≈58%)	6 учнів (≈25%)
Контрольна (20 учнів)	3 учні (≈15%)	11 учнів (≈55%)	6 учнів (≈30%)

З аналізу таблиці видно, що кількісні показники у двох групах були близькими, що свідчить про їх порівнянність та дозволяє коректно здійснювати подальше зіставлення результатів.

Серед виявлених на початковому етапі труднощів у старшокласників домінували такі:

недостатня сформованість уміння аргументувати власну думку, що проявлялося у використанні стереотипних, шаблонних висловлювань;

складнощі у логічному структуруванні висловлювань, пропуски у

зв'язках між тезою та доказами;

низький рівень готовності до діалогу: учні часто або пасивно мовчали, або, навпаки, говорили монологічно, не враховуючи позиції співрозмовника;

недостатній рівень толерантності до альтернативних поглядів, що інколи призводило до вербальних суперечок без конструктивного обговорення.

Отримані результати підтвердили необхідність цілеспрямованої педагогічної роботи, спрямованої на розвиток уміння вести дискусію, слухати співрозмовника, аргументувати позицію та брати на себе відповідальність за зміст комунікативної взаємодії.

3.4. Формувальний етап педагогічного експерименту.

Формувальний етап педагогічного експерименту був спрямований на перевірку ефективності застосування дискусії як засобу формування розумового спілкування старшокласників на уроках англійської мови. Даний етап передбачав цілеспрямовану організацію навчальної взаємодії, у межах якої дискусія виступала не лише як форма спілкування іноземною мовою, але як метод розвитку аргументаційно-комунікативних умінь, критичного та аналітичного мислення, а також соціальних навичок учнів.

Проведення дискусій здійснювалося на уроках англійської мови, що дозволило інтегрувати розвиток мисленнєво-комунікативних умінь із формуванням мовленнєвої компетентності, збагаченням словникового запасу, тренуванням граматичних структур та розвитком уміння спонтанно висловлюватися іноземною мовою. Такий підхід сприяв тому, що дискусія набувала практичного характеру, будучи не лише засобом мовного навчання, але і формою інтелектуальної взаємодії. Такий підхід дозволив учням розглядати дискусію не формально, а як засіб поглибленого розуміння літературного матеріалу.

Процесуальний компонент формування розумового спілкування включав такі етапи організації дискусії: підготовчий (ознайомлення з темою, питаннями та правилами участі), аналітичний (робота з текстом,

виокремлення ключових позицій, формулювання аргументів), інтерактивний (безпосередня участь у дискусії), рефлексивно-оцінювальний (усвідомлення зміни власних позицій, оцінка ефективності взаємодії, узагальнення отриманих висновків). Застосування даної структури сприяло систематизації дискусійної діяльності та забезпечувало її поступальний розвиток.

Тематика дискусій була узгоджена зі змістом навчальних програм для 10–11 класів і спрямована на обговорення морально-етичних, світоглядних і соціально значущих питань. Орієнтовні теми дискусій включали: проблему вибору життєвих цінностей; співвідношення свободи та відповідальності; взаємодію особистості та суспільства; проблему морального вибору героїв літературних творів; значення духовності у формуванні особистості; роль історичної пам'яті в становленні національної ідентичності.

Ключовою педагогічною умовою ефективності даного етапу виступала позиція вчителя як фасилітатора навчального процесу. Учитель організовував діалог, спрямовував його логіку, забезпечував толерантність спілкування та дотримання правил дискусії, водночас утримуючись від домінування або нав'язування власної позиції. Така взаємодія сприяла зростанню суб'єктності учнів у навчальному процесі та розвитку їх відповідальності за зміст комунікативної взаємодії.

У ході формувального етапу було зафіксовано зростання активності учнів у дискусіях, підвищення рівня аргументованості висловлювань, здатності слухати та враховувати інші позиції, формування навичок конструктивного розв'язання суперечностей і толерантного ставлення до різних думок.

У наступному підрозділі подано аналіз результатів впровадження методики та порівняння показників експериментальної та контрольної груп.

3.5. Аналіз результатів формувального етапу експерименту.

Після завершення формувального етапу було здійснено повторну діагностику рівня сформованості розумового спілкування учнів, що дозволило зіставити отримані результати з даними констатувального етапу

та визначити ефективність упровадженої методики дискусійного навчання на уроках англійської мови.

Результати аналізу свідчать про наявність **помірної позитивної динаміки** у розвитку умінь розумового спілкування в експериментальній групі. Порівняння показників демонструє, що учні цієї групи значно активніше брали участь у дискусійній діяльності, виявляли більшу впевненість у висловленні думки англійською мовою, краще аргументували власні судження та виявляли толерантність до альтернативних позицій.

Група	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Експериментальна (24 учні)	9 учнів (≈38%)	11 учнів (≈46%)	4 учні (≈16%)
Контрольна (20 учнів)	4 учні (≈20%)	12 учнів (≈60%)	4 учні (≈20%)

Аналіз змін в експериментальній групі показує:

кількість учнів з високим рівнем зросла майже **вдвічі**, що свідчить про розвиток умінь аргументувати, слухати та підтримувати логіку діалогу;

питома вага учнів із низьким рівнем зменшилася з 25% до 16%, що вказує на поступове подолання мовленнєвих та комунікативних труднощів;

більшість учнів перейшли до **стійкого середнього рівня**, демонструючи здатність до конструктивного обговорення у когнітивно насичених комунікативних ситуаціях.

У контрольній групі спостерігалися незначні, але природні зміни, зумовлені загальним навчальним процесом, проте вони не мали суттєвого характеру. Зростання кількості учнів із високим рівнем становило лише близько 5%, що підтверджує вплив саме дискусійної методики в умовах експериментальної групи.

Додатково було відзначено якісні зміни у мовленнєвій поведінці учнів експериментальної групи:

підвищення рівня ініціативності у висловленні позицій англійською мовою;

зростання здатності підтримувати логіку діалогу та коректно реагувати на репліки співрозмовників;

посилення вміння здійснювати рефлексію щодо власних висловлювань і комунікативного внеску інших.

Таким чином, результати формувального етапу дослідження підтверджують, що **впровадження дискусії на уроках англійської мови сприяє помірному, але стабільному підвищенню рівня розумового спілкування старшокласників**, активізує їхню пізнавальну діяльність, розвиває критичне мислення та формує готовність до конструктивної взаємодії у різних комунікативних ситуаціях.

Висновки до розділу 3

Проведене експериментальне дослідження підтвердило ефективність дискусії як засобу розвитку розумового спілкування старшокласників у процесі навчання англійської мови. Участь у дискусіях сприяла підвищенню рівня мовленнєвої активності учнів, формуванню уміння аргументовано висловлювати власну позицію, здійснювати рефлексію та виявляти толерантність до альтернативних поглядів. Важливим результатом стало поступове зростання впевненості учнів у власних мовленнєвих можливостях та готовності вступати в інтелектуально насичену комунікацію.

Помірна позитивна динаміка засвідчила, що формування розумового спілкування є поступовим процесом, який потребує систематичної підтримки, методичної продуманості та створення атмосфери довіри й партнерської взаємодії. Роль учителя при цьому набуває характеру фасилітатора, що не нав'язує готових відповідей, а спрямовує учнів до самостійного пошуку смислів, аргументів і рішень.

Метод дискусії є одним із найефективніших засобів формування іншомовної комунікативної компетентності учнів старшої школи. Він стимулює розвиток критичного мислення, вміння логічно аргументувати власну позицію, уважно слухати співрозмовника та адекватно реагувати на висловлені ідеї. Застосування дискусії в процесі навчання англійської мови також сприяє формуванню соціокультурної обізнаності, навичок

толерантного спілкування та розвитку особистісної активності учнів.

Для ефективної реалізації методу дискусії в освітньому процесі профільної школи доцільно враховувати низку практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення організації та проведення навчальних занять.

1. Визначення мети та завдань дискусії

Перш ніж організувати дискусію, учитель має чітко визначити її дидактичну та виховну мету. Це може бути розвиток мовленнєвих навичок, удосконалення вмінь аргументації, закріплення певної лексики-граматичної теми або формування громадянських і моральних цінностей. Конкретизація мети допомагає вчителю підібрати відповідні завдання, методи та форми роботи.

2. Вибір тематики обговорення

Тематика дискусій має бути актуальною, посильною та близькою до інтересів старшокласників. Вона повинна стимулювати висловлення особистої думки та викликати бажання обговорювати проблеми. Доцільно пропонувати теми, що відображають сучасні суспільні реалії, наприклад: “The Role of Technology in Modern Education”, “Environmental Challenges of Our Time”, “The Influence of Social Media on Teenagers”.

3. Мовна підготовка учнів

Перед проведенням дискусії важливо забезпечити учнів необхідним мовним матеріалом. Учитель має ознайомити їх із комунікативними кліше, що допомагають підтримувати розмову, погоджуватися чи заперечувати думку співрозмовника (I agree with your point, but...; From my perspective...; Let's consider another aspect...). Така підготовка формує впевненість у власних мовленнєвих можливостях і підвищує ефективність спілкування.

4. Організація роботи та розподіл ролей

Під час дискусії необхідно забезпечити рівноправну участь усіх учнів. Доцільно застосовувати різні форми роботи — індивідуальну, парну, групову, а також рольові моделі (спікер, модератор, опонент, секретар, підсумовувач). Це дозволяє створити сприятливу атмосферу співпраці, де

кожен відчуває свою значущість.

5. Поєднання з іншими видами діяльності
Метод дискусії ефективно інтегрується з іншими методами навчання — читанням, письмом, проектною діяльністю, переглядом відео або аналізом автентичних текстів. Такий підхід сприяє глибшому розумінню теми й забезпечує практичне використання мовних знань у комунікативних ситуаціях.

6. Формування правил ведення дискусії
Для досягнення конструктивного результату необхідно ознайомити учнів із правилами спілкування: не перебивати співрозмовника, аргументовано висловлювати свою позицію, поважати іншу точку зору, уникати емоційних оцінок. Це формує культуру дискусії й забезпечує позитивний психологічний клімат у групі.

7. Оцінювання результатів діяльності
Під час оцінювання варто враховувати не лише мовні знання, а й комунікативні вміння: логічність аргументації, активність у дискусії, здатність до взаємодії, дотримання мовленнєвого етикету. Доцільно застосовувати рубрики оцінювання або самооцінювання, що сприяють розвитку рефлексії.

8. Використання цифрових технологій
Для підвищення мотивації учнів можна використовувати цифрові інструменти, що сприяють інтерактивності навчального процесу. Платформи Padlet, Mentimeter, Jamboard, Google Classroom або Zoom breakout rooms дають можливість організовувати як очні, так і онлайн-дискусії, залучаючи всіх учасників навчання.

9. Рефлексія та самооцінка
Після завершення дискусії важливо організувати рефлексивне обговорення результатів. Учням можна запропонувати відповісти на запитання: Що нового я дізнався? Чи змінилася моя думка? Які аргументи були найпереконливішими? Така діяльність сприяє розвитку критичного мислення та вмінню оцінювати власний мовленнєвий поступ.

10. Поступове ускладнення форм дискусії

Учителю доцільно починати із коротких парних обговорень, поступово переходячи до групових і відкритих дискусій на рівні класу. Поступове ускладнення форм сприяє формуванню автономії учнів, їхньої мовної впевненості та здатності до самостійного ведення діалогу на професійні чи суспільно важливі теми.

Отже, ефективне використання методу дискусії в навчанні англійської мови у профільній школі потребує системного підходу, педагогічної гнучкості та творчості вчителя. Успішна реалізація цього методу забезпечує не лише розвиток мовленнєвих навичок, а й формування активної, самостійної, толерантної особистості, здатної до міжкультурного спілкування в сучасному світі.

Таким чином застосування дискусії на уроках англійської мови не лише вдосконалює володіння мовою, але й сприяє розвитку критичного мислення, комунікативної культури та соціальної активності старшокласників, формуючи в них готовність брати участь у конструктивному діалозі в реальних життєвих ситуаціях.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило обґрунтувати теоретичні засади та експериментально підтвердити ефективність дискусії як засобу формування розумового спілкування старшокласників у профільній школі, зокрема в процесі навчання англійської мови. У роботі було з'ясовано, що розумове спілкування виступає складною інтегративною якістю, яка виявляється в умінні учня не лише висловлювати власні судження, а й аргументувати позицію, встановлювати логічні зв'язки між твердженнями, аналізувати висловлювання інших учасників комунікації та вибудовувати конструктивний діалог.

На основі аналізу психолого-педагогічної та лінгводидактичної літератури встановлено, що розумове спілкування є складним видом комунікативно-мисленнєвої діяльності, спрямованої на обмін аргументованими судженнями, формування висновків, аналіз та інтерпретацію інформації. Було визначено його ключові компоненти: мовленнєвий, когнітивний, соціальний та рефлексивний аспекти. Доведено, що формування розумового спілкування неможливе без інтеракції, діалогу та соціокультурного контексту, що відповідає сучасним комунікативним та компетентнісним підходам.

У ході дослідження було з'ясовано, що дискусія є ефективним педагогічним методом, який забезпечує активну участь учнів, сприяє розвитку критичного мислення, логічності висловлювань, толерантності до альтернативних позицій та вмінню вести конструктивний діалог. На основі теоретичних джерел і структурних характеристик було визначено різновиди дискусій: проблемно-пошукові, оцінні, рольові, панельні, проєктно-орієнтовані, творчо-прогностичні тощо. Доведено, що кожен тип може сприяти різним аспектам інтелектуального розвитку учнів (аналіз, синтез, порівняння, рефлексія)

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури було виявлено, що дискусія має значний потенціал для розвитку критичного мислення, культури спілкування та інтелектуальної взаємодії учнів. Вона сприяє

активізації пізнавальної діяльності, стимулює процеси аналізу, порівняння, узагальнення, а також забезпечує умови для формування толерантності та поваги до альтернативних точок зору.

Проаналізовано етапи підготовки, проведення та рефлексії дискусії. Обґрунтовано роль учителя як модератора та фасилітатора, який створює атмосферу відкритості, рівності та взаємоповаги, сприяє аргументованим висловлюванням та формує культуру діалогу. Запропоновано систему дидактичних завдань (інформаційно-аналітичних, проблемно-пошукових, оцінних, творчо-прогностичних, комунікативно-рольових), які стимулюють інтелектуальну взаємодію та забезпечують глибину дискусії.

Експериментальне дослідження підтвердило, що запровадження дискусії як систематичної форми організації навчання на уроках англійської мови сприяє поступовому підвищенню рівня розумового спілкування старшокласників. Помірна, але стабільна позитивна динаміка розвитку комунікативних умінь засвідчила, що учні експериментальної групи стали більш упевненими у висловленні власної думки англійською мовою, більш охоче залучалися до обговорення, навчилися аргументувати та логічно вибудовувати свої висловлювання.

Педагогічний експеримент, проведений у три етапи (констатувальний, формувальний, контрольний), показав позитивну динаміку рівня розумового спілкування учнів експериментальної групи. Учні продемонстрували:

- зростання впевненості у висловленні думок англійською мовою;
- розвиток умінь логічно аргументувати позицію;
- сформованість навичок підтримувати діалог, реагувати на репліки співрозмовників;
- підвищення рефлексивності та здатності оцінювати внесок інших учасників спілкування;
- більш активну участь у навчальних дискусіях порівняно з контрольними класами.

Результати формувального етапу підтвердили, що систематичне застосування дискусій веде до помірного, але стабільного підвищення рівня розумового спілкування старшокласників і розвитку критичного мислення.

Результати дослідження дозволяють стверджувати, що дискусія ефективно виконує не лише навчальну, а й виховну функцію: вона сприяє формуванню культури діалогу, розвитку самостійності мислення, умінню чути та розуміти співрозмовника, приймати різні позиції та оцінювати їх змістовність. Важливою умовою успішності дискусійного навчання є роль учителя як фасилітатора, який створює атмосферу відкритості, рівності та взаємоповаги.

Отже, дискусія у профільній школі виступає дієвим засобом розвитку інтелектуальної і комунікативної активності учнів, сприяє формуванню навичок рефлексії, критичного мислення та конструктивної взаємодії. Її цілеспрямоване використання на уроках англійської мови є ефективним шляхом формування розумового спілкування як важливої складової підготовки старшокласників до навчання у вищій школі та до активної участі у суспільному житті.

ДОДАТКИ

Додаток А. Анкета для учнів

Мета: визначити рівень сформованості комунікативних умінь та ставлення учнів до участі у дискусіях.

1. Чи подобається Вам висловлювати власну думку на уроці? (Так / Ні / Іноді)
2. Чи вважаєте Ви, що дискусія допомагає краще зрозуміти тему уроку? (Так / Ні / Не знаю)
3. Чи важко Вам аргументувати свою позицію? (Так / Ні / Іноді)
4. Які труднощі виникають під час дискусії? _____
5. Чи цікаво Вам слухати думки однокласників? (Так / Ні / Іноді)

Додаток Б. Карта педагогічного спостереження

Прізвище та ім'я учня: _____

Дата проведення уроку-дискусії: _____

Параметри оцінювання:

1. Активність в обговоренні (висока / середня / низька)
2. Уміння аргументувати власну думку (високе / часткове / відсутнє)
3. Уміння слухати інших (так / частково / ні)
4. Толерантність до інших думок (так / частково / ні)
5. Ініціативність у розвитку дискусії (висока / середня / низька)

Додаток В. Конспект уроку (контрольний клас)

Тема уроку: Discussion in English Class

Мета: опрацювання лексичного матеріалу теми та розвиток навичок читання, аудіювання та письма без проведення спеціально організованої дискусії.

Тип уроку: традиційний з елементами інтерактивних вправ

Обладнання: підручник, робочі зошити, картки з лексикою, мультимедійна презентація, дошка

Час: 40 хв

Хід уроку

1. Організаційний момент (3 хв)

Привітання учнів, перевірка присутності.

Коротка мотиваційна вступна фраза англійською: 'Today we will learn new words and practice reading and understanding a text about social issues in English.'

Озвучення мети уроку та очікуваних результатів.

2. Актуалізація лексики (7–8 хв)

Повторення та пригадування лексичних одиниць: discussion, opinion, agree, disagree, argument, point of view, debate.

Методи: гра 'Match the word and definition', картки з новими словами, короткі вправи на заповнення пропусків.

Приклади завдань:

- Match the word to its definition: debate – a formal discussion on a particular topic

- Complete the sentence: I completely _____ with your opinion.

Вчитель контролює правильність вимови та вживання слів у контексті.

3. Опрацювання тексту (12–13 хв)

Читання тексту з підручника на тему соціальних мереж або сучасних технологій.

Методи: silent reading, pair reading, коротке обговорення змісту у парах.

Завдання:

- Find and underline new words.
- Answer comprehension questions: What is the main idea of the text? Which arguments are presented in favor or against the topic?
- Match the phrases from the text with their meaning.

4. Виконання вправ на розуміння (10 хв)

Письмові та усні вправи на закріплення лексики та перевірку розуміння тексту.

Приклади:

- True/False statements based on the text.
- Complete the sentences using words from the text.
- Short answer questions: What would you do in a similar situation?

Учні працюють індивідуально або в парах, вчитель контролює виконання та дає коментарі.

5. Домашнє завдання (3–5 хв)

Написати короткий текст або скласти 5–7 речень, використовуючи лексичні одиниці з уроку: 'Write about your opinion on social media and provide two reasons.'

Підготувати словникову картку з 10 новими словами та їх перекладом/прикладом використання.

Таблиця контрольних моментів уроку

Етап	Час	Метод	Діяльність учнів	Завдання вчителя
Організаційний момент	3 хв	Мотивація, інструктаж	Привітання, слухають	Створити доброзичливу атмосферу, озвучити мету уроку
Актуалізація лексики	7–8 хв	Гра, картки,	Повторюють слова,	Контролює

		заповнення пропусків	виконують вправи	правильність вживання та вимову
Опрацюва ння тексту	1 2–13 хв	Silent reading, pair reading	Читають текст, відповідають на запитання	Допомагає зрозуміти сенс тексту, пояснює незнайомі слова
Виконання вправ на розуміння	1 0 хв	Письмові та усні вправи	Виконують вправи, аналізують відповіді	Перевіряє правильність виконання, коментує
Домашнє завдання	3 –5 хв	Письмові завдання	Пишуть короткий текст, складають словникові картки	Формулює завдання, пояснює критерії виконання

Додаток Г. Конспект уроку (експериментальний клас)

Тема уроку: Conducting a Classroom Discussion

Мета: розвиток дискусійних навичок через комунікативні завдання, формування вмінь аргументувати власну позицію, слухати та аналізувати думки інших учасників дискусії.

Тип уроку: інтерактивний, з елементами групової роботи та дискусії

Обладнання: презентація, відео, картки із завданнями, дошка, маркери

Час: 40 хв

Хід уроку

1. Організаційний момент (3 хв)

Вчитель привітно зустрічає учнів, перевіряє присутність. Створює атмосферу готовності до обговорення: коротка мотиваційна бесіда англійською: “Today we are going to practice how to conduct a classroom discussion. We will learn to share our ideas, listen carefully, and argue politely.” Формулює мету уроку та очікувані результати. Пояснює правила дискусії: 1. Говоримо по черзі. 2. Поважаємо думку інших. 3. Аргументуємо свою позицію. 4. Використовуємо англійську мову.

2. Постановка проблемного питання (5 хв)

Вчитель пропонує тему для дискусії: “Should social media have age restrictions for teenagers?” Пояснює ключові слова та фрази для аргументації: I think..., In my opinion..., On the one hand..., On the other hand..., According to... Учні обговорюють тему в парах та формують по 1 аргументу 'for' і 'against'. Записують аргументи на картках.

3. Робота в групах (10 хв)

Учні об'єднуються в групи по 4–5 осіб. Обговорюють тему та готують коротку промову на підтримку обраної позиції (for або against).

Завдання групи включають:

- Інформаційно-аналітичне: аналіз фактів, статистики, відео.
- Проблемно-пошукове: сформулювати наслідки різних рішень.

- Творчо-прогностичне: запропонувати альтернативне рішення або рекомендацію.

Кожна група призначає спікера.

4. Загальна дискусія (15 хв)

Групи по черзі представляють свої позиції (2–3 хв на групу). Після виступу кожної групи інші учні ставлять запитання: 'Why do you think so?', 'Can you give an example?' Спікери відповідають, використовуючи аргументи. Вчитель модерує дискусію та підтримує використання англійської мови. Акцент на розвиток умінь: аргументація, слухання, використання мовних кліше.

5. Підбиття підсумків (7 хв)

Коротке рефлексивне обговорення: учні висловлюють, що нового вони дізналися, які аргументи були найпереконливішими. Вчитель підводить підсумки, повторює ключові фрази, надає позитивний зворотний зв'язок. Домашнє завдання: написати короткий есе на тему 'My opinion on social media restrictions', використовуючи аргументи та мовні кліше з уроку.

Таблиця контрольних моментів уроку

Етап	Час	Метод и	Діяльніст ь учнів	Завданн я вчителя
Організац ійний момент	3 хв	Мотив ація, інструктаж	Привітан ня, слухають	Створит и доброзичливу атмосферу, озвучити правила дискусії
Постанов ка проблемного питання	5 хв	Парна робота	Формулю ють аргументи 'for' і 'against'	Допома гає з лексикою, уточнює

				значення слів
Робота в групах	10 хв	Групо ва робота, дискусія	Обговор юють тему, готують промову	Модеру є роботу, підказує фрази для аргументації
Загальна дискусія	15 хв	Презе нтація груп, запитання	Представ ляють позиції, ставлять запитання	Керує черговою, підтримує дискусію, дає рекомендації
Підбиття підсумків	7 хв	Рефле ксія, обговорення	Діляться враженнями, роблять висновки	Підводи ть підсумки, мотивує до домашнього завдання

Додаток Д. Результати педагогічного експерименту

Таблиця 1. Порівняльний рівень комунікативних умінь до експерименту.

Таблиця 2. Порівняльний рівень комунікативних умінь після експерименту.

Додаток Е. Діаграми сформованості умінь

Діаграма 1. Динаміка розвитку в експериментальному класі.
Діаграма 2. Порівняння контрольного та експериментального класів.

Додаток Д . Результати педагогічного експерименту

Таблиця D1. Розподіл учнів за рівнями сформованості розумового спілкування (кількість осіб).

Група	Високи й	Середні й	Низьки й
Експериментальна (до)	4	14	6
Експериментальна (після)	9	11	4
Контрольна (до)	3	11	6
Контрольна (після)	4	12	4

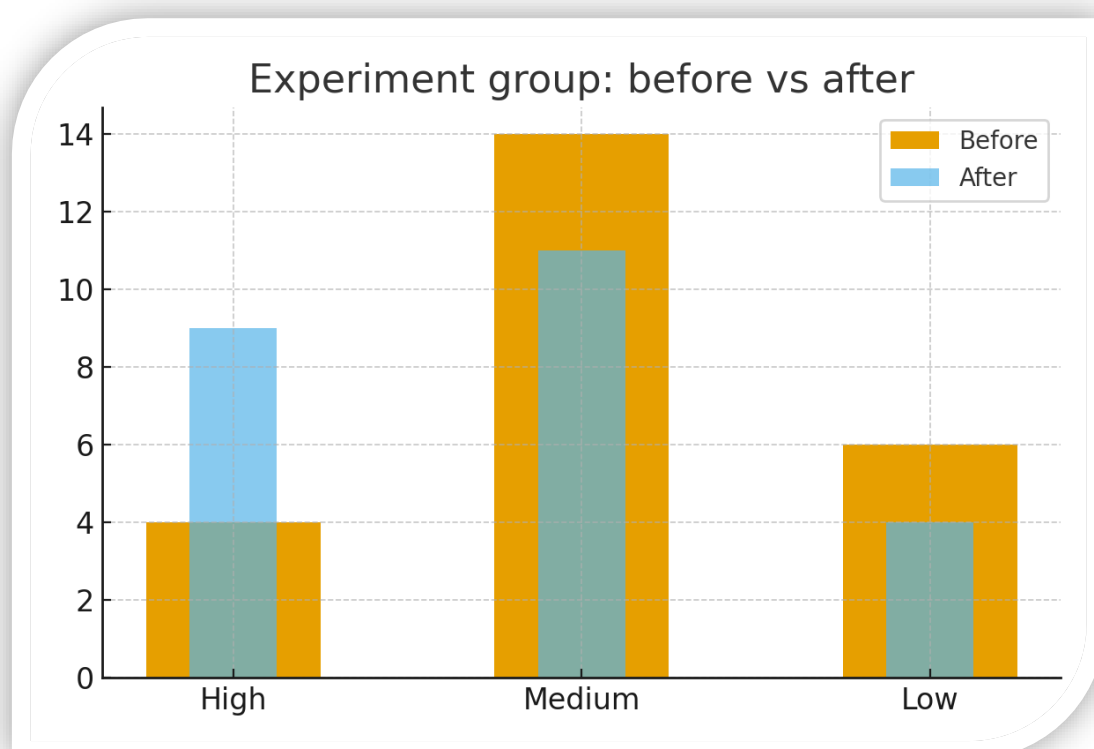
Таблиця D2. Питома вага (%) учнів за рівнями сформованості (відсотки).

Група	Високи й (%)	Середні й (%)	Низьки й (%)
Experiment (before)	16.7%	58.3%	25.0%
Experiment (after)	37.5%	45.8%	16.7%
Control (before)	15.0%	55.0%	30.0%
Control (after)	20.0%	60.0%	20.0%

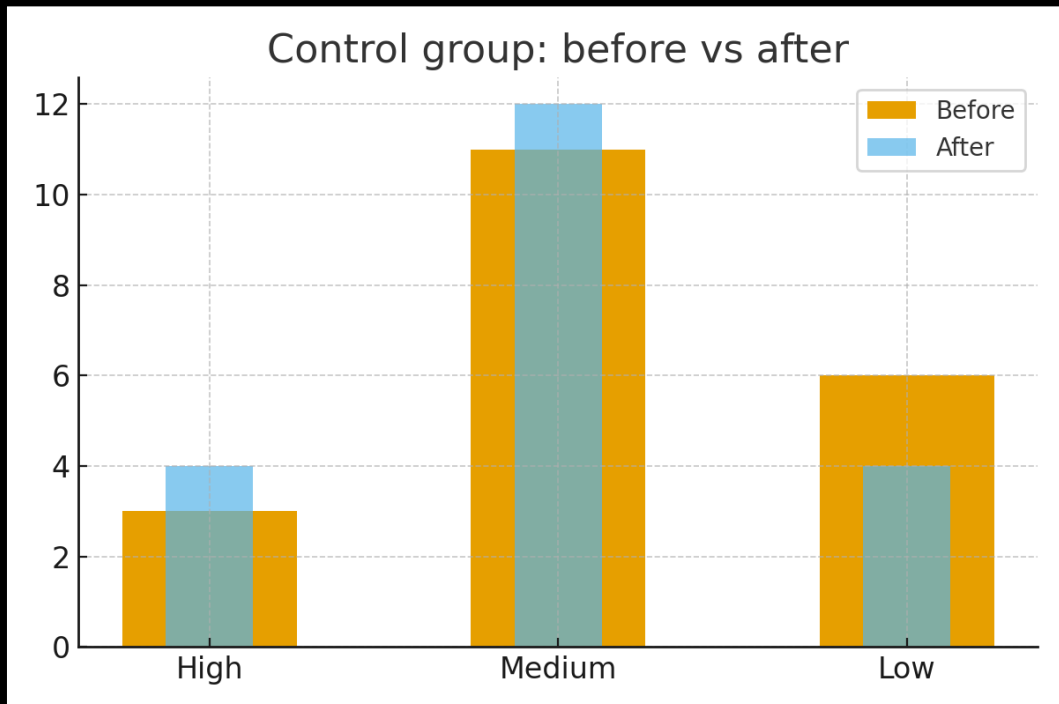
Діаграма D1. Порівняння розподілу рівнів (експериментальна та контрольна групи, до/після).

Діаграма D2. Динаміка змін у експериментальній групі.

Діаграма D3. Динаміка змін у контрольній групі.

План-конспект уроку (англійська мова, 11 клас)

Тема: Communication Technologies Тип уроку: комбінований

Мета:

практична: оволодіння англійською мовою та розширення лінгвістичних знань учнів з теми «Communication Technologies»

освітня: навчити учнів аналізувати вивчений матеріал; продовжувати формувати навички діалогічного та монологічного мовлення, читання, аудіювання та письма.

розвивальна: розвиток критичного мислення учнів

професійна: формувати мовні знання та мовленнєві компетентності (в говорінні, читанні, аудіюванні);

виховна: виховувати повагу один до одного за рахунок роботи в парах або групах; прищеплювати культуру користування комп'ютерними технологіями

Обладнання: мультимедійна презентація, відеоматеріал для аудіювання, підручник (О. Карп'юк), робочий зошит, словник, роздатковий матеріал (анкети для проведення опитування).

Хід уроку

I. Організаційний момент

Привітання.

Створення робочої атмосфери та перевірка наявності учнів.

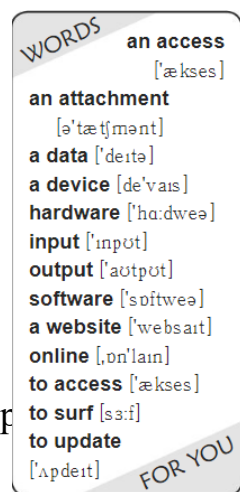
Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми та мети уроку

T: At the lesson today we're going to speak about communication technologies and their role in our everyday life. You'll do a lot of interesting exercises and we'll discuss the pros and cons of computers.

Формування вмінь та навичок.

Pay attention to the words on page 115. Read them carefully and write

them in your dictionary.

Read the following description and write “yes” what you can do with an old phone and with a new smartphone.

I bought a new smartphone. I can connect to the internet with it and download tons of apps. Of course, I can make phone calls, but I can also play games, take pictures, and watch videos with it. With my old phone I couldn't do that, but I could do calculations and set alarms, and call people, which I can also do with my new phone. I could also take pictures with it, but in a really low quality.

I love it because it has a lot of memory and I can download tons of songs and listen to music all day!

Function	Old phone	New smartphone
Connect to the internet		
Download apps		
Make phone calls		
Play games		
Take pictures		
Watch videos		

Do calculations		
Set alarms		
Listen to music		

Read the text. Tell us about the advantages and disadvantages of the computer age. Choose three new words for you from the text and make sentences with them.

Advantages and Disadvantages of New Computer Age

Evidently that answering machines, voice mail, pagers, computers, Internet services, cellular phones, and compact disks are just some of the new technologies that have been developed within the past few decades. These inventions changed

our lives completely. As technology being changed very rapidly it effects everybody in some way. So the new computer age has many advantages. Though along with its advantages, come disadvantages. I'd like to state that computers have various effects on society, both positive and negative.

The technological revolution effects many people. Computers become more dominated in businesses, schooling and even in personal life. Many families have invested in personal computers to help to do tasks such as keeping the budget balanced, to write papers and for entertaining purposes. Many computer literacy is an important aspect for the upcoming generation. Computer literacy will become just as important for people to understand as reading, writing and arithmetic. The world is becoming a wireless, digital, computer oriented society. Computers are everywhere and everyone must be educated and aware of the power they posses.

There are some people who think computers are overpowering and are afraid of using them.

So, unfortunately there is a negative side of this glamorous revolution.

The temptation is great for many who are computer geniuses. Computer embezzlement can be very profitable with literally hundreds of thousand of dollars right at their fingertips. Many computer embezzlers are not caught, if they are, it is usually only by chance.

Many people are worried by the amount of violence in computer programs, especially in the Internet. There is much negative information in computer games too.

I strongly believe that the future holds great potential for the quickly developing computer revolution. This change will greatly effect the whole world and the way the people will live.

Watch a video about technology addiction. Are the sentences true or false?

Alejandra is fourteen.

True False

She checks her phone in the morning.

True False

She gets depressed checking her phone.

True False

When she hears a buzz it makes her feel like she has friends.

True False

Alejandra's mother has rules about Alejandra using her phone.

True False

Alejandra thinks she has checking her phone under control.

True False

Work in pairs. Take turns asking and answering the questions.

Do you have a computer?

Are you a computer wizard?

How much time do you spend at your computer?

Do you have access to the Internet?

How often do you surf? When do you usually surf?

Complete the sentences with the suitable phrasal verbs from the box.

l og on	back up	scroll up	click on
p lug in	log out	hack into	scroll down

If you don't want to lose your project you should _____the files.

After you decide which products to buy, _____the 'pay now' button.

The information is at the top of the page. You need to _____.

Don't forget to _____of the facebook account when you're using a public computer.

The information is at the button of the page. You need to _____.

My battery is dead. Where can I _____my laptop.

I've forgotten my password so I can't _____to my account.

Someone tried to _____the computer system of the bank and steal the money.

In pairs, find and circle computer terms. Choose 3 words and compose

sentences with them.

L	E	G	D	E	S	K	T	O	P
A	X	W	M	Q	W	L	S	C	A
P	K	E	Y	B	O	A	R	D	L
T	G	B	F	O	L	D	E	R	M
O	H	S	M	F	I	L	E	N	T
P	S	I	C	N	Z	G	D	W	O
N	O	T	E	B	O	O	K	S	P
R	Y	E	H	M	O	U	S	E	Q

Group work. Try to answer all the questions honestly. What have you found out about your classmates?

	Student 1 Name:	Student 2 Name:	Student 3 Name:	Student 4 Name:	Student 5 Name:
Do you often use a computer while you are doing your homework?					
Are you a member of any social networking sites? (Facebook, VK, etc.)					
Do you often play online games more than 2					

hours at a time?					
Do you buy anything on the Internet ? What?					

Give the conclusion about the students of your group:

We found out that...

...students of our group often use a computer while they do their homework.

...students are the members of social networking sites.

...students often play online games more than 2 hours at a time.

...students buy online: clothes, ...

III. Висновки

Today in class we achieved the goal we set at the beginning. I hope you have mastered the material well and will be able to use it in the future.

Домашнє завдання

Ex. 3, 5, 7, page 119

Оцінювання роботи учнів.

План-конспект уроку (англійська мова, 11 клас)

Тема: What are your Food Preferences?

Тип заняття: комбінований

Мета:

практична: поглибити словниковий потенціал учнів з теми «Food Preferences»; відпрацювати нову лексику в монологічному та діалогічному мовленні; обговорювати текст; описувати бренди ресторанів;

освітня: стимулювати інтерес учнів до вивчення іноземної мови та поглибити знання з теми

«Їжа та харчування»;

розвивальна: розвивати навички вимови, аудіювання, читання та говоріння; критичне мислення студентів;

професійна: формувати мовні знання та мовленнєві компетентності (в говорінні, читанні, аудіюванні);

виховна: виховувати інтерес до іноземної мови, позитивне ставлення до іншомовної культури, здорову харчову поведінку.

Обладнання: підручник англійської мови для 11 класу Л. Калініної, І. Самойлюкевич, ноутбук з відеороликом, робочі зошити, інформаційні ресурси (освітній, інформаційні ресурси)

Хід уроку

І Вступна частина заняття

План 1. Організаційний момент

Прийом: привітання, повідомлення мети та теми заняття.

Мета: організувати та налаштувати учнів на продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

T: Good afternoon, students. How are you? Today we will speak about food preferences.

Етап 2. Мовленнєва зарядка

Прийом: евристична бесіда.

Мета: ввести учнів в іншомовну атмосферу та пригадати лексику з теми «Їжа».

T: Tell me please, what's the strangest food you have ever eaten? What's your favourite dish? What are the ingredients? How often do you eat this dish? Who cooks it for you? (*Students answer*)

II Основна частина уроку

Етап 1. Перевірка домашнього завдання

Мета: контроль навичок письма

Прийом: виконання вправ у підручнику (Writing p. 44).

T: Hand over your copybooks and I'll check your homeworks for the next lesson.

Етап 2. Введення та активізація нових лексичних одиниць

Мета: розвивати мовленнєву компетентність, вміння дискутувати за темою прочитаного тексту.

Прийом: читання діалогів в ролях, розпізнавання та розуміння нових лексичних одиниць у ньому (впр. 2, с. 45).

T: Now we will read the conversations of your peers. After that we will discuss their food preferences and compare to yours.

Етап 3. Розиток навичок роботи з текстом

Мета: розвивати вміння учнів використовувати та знаходити в тексті потрібну інформацію (scanning), збагачувати словниковий запас учнів.

Прийом: заповнення пропусків таблиці. (впр. 2b, ст. 45).

T: Let's scan the text and fill in the preference chart.

Етап 4. Розвиток іншомовної компетентності в аудіюванні

Мета: удосконалити навички аудіювання учнів.

Прийом: перегляд відео «Countries & Nationalities - McDonald's International Menus» та виконання відкритих та закритих завдань до нього.

<https://en.islcollective.com/video-lessons/countries-nationalities-mcdonalds-international-menus>

Етап 5. Розвиток навичок монологічного мовлення.

Мета: тренувати навички монологічного мовлення при описі зображень та застосовувати нові лексичні одиниці в мовленні.

Прийом: опис логотипів відомих ресторанів та надання короткої інформації про них (ст. 49).

T: Look at the logos. Which of them have you already seen? Which words and word combinations can be used to describe these logos of popular restaurants? Which one is your favorite?

III. Заключна частина уроку

Етап 1. Домашнє завдання

Мета: закріпити набуті мовні знання та мовленнєві навички студентів щодо вживання нових лексичних одиниць в мовленні.

Метод: дискусія.

T: Your homework is to create a project about the emergence of one of the global chains of fast food restaurants, as well as to indicate why their food is classified as junk food.

Етап 2. Підсумки уроку

Мета: узагальнити вивчений матеріал; оцінити роботу студентів на занятті, стимулювати до висловлення вражень.

Метод: дискусія.

T: Let's discuss your groups and chains of restaurants that you choose. Who will be in which group? ... Your marks are...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. – Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2013. – 112 с.

Бондар Л. В. Комунікативна компетентність старшокласників: методичні аспекти. – Київ: Освіта, 2019. – 156 с.

Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження: методологічні поради. – Київ: Либідь, 2008. – 320 с.

Пометун О. І., Пироженко Л. А. Інтерактивні технології навчання: теорія та практика. – Київ: А.С.К., 2004. – 192 с.

Савченко О. Я. Сучасний урок: інноваційні підходи. – Київ: Освіта, 2012. – 288 с.

Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. Методика навчання іноземних мов і культур. – Київ: Ленвіт, 2020. – 368 с.

Соколова А. С. Організація дискусій на уроках англійської мови в старшій школі. – Львів: Сполом, 2021. – 152 с.

Мартиненко О. В. Комунікативно-діяльнісний підхід у навчанні старшокласників. – Харків: Основа, 2016. – 176 с.

Чуба Г. В. Формування комунікативної компетентності старшокласників. – Львів: Сполом, 2019. – 214 с.

Ткачук Н. В. Розвиток критичного мислення засобами дискусії. – Тернопіль: Навчальна книга, 2020. – 140 с.

Хуторський А. В. Компетентнісний підхід у сучасній школі. – Київ: Шкільний світ, 2019. – 128 с.

Жигadlo Т. С. Дискусія як метод розвитку мовленнєвої активності учнів. – Київ: Освіта, 2022. – 104 с.

Anderson, L. W., Krathwohl, D. R. A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing. – New York: Longman, 2001. – 352 p.

Brown, H. D. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. – New York: Pearson, 2015. – 402 p.

Burns, A., Coffin, C. Analysing English in a Global Context. – London:

Routledge, 2001. – 320 p.

Cameron, L. Teaching Languages to Young Learners. – Cambridge: CUP, 2008. – 260 p.

Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. – London: Longman, 2007. – 448 p.

Richards, J., Rodgers, T. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: CUP, 2014. – 340 p.

Scrivener, J. Learning Teaching. – Oxford: Macmillan, 2011. – 405 p.

Yule, G. The Study of Language. – Cambridge: CUP, 2016. – 344 p.

Mercer, N. The Guided Construction of Knowledge: Talk Among Teachers and Learners. – Clevedon: Multilingual Matters, 1995. – 215 p.

Walsh, S. Classroom Discourse and Teacher Development. – Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011. – 248 p.

Littlewood, W. Communicative Language Teaching. – Cambridge: CUP, 1981. – 112 p.

Thornbury, S. How to Teach Speaking. – London: Longman, 2005. – 144 p.

Nation, I. S. P., Macalister, J. Language Curriculum Design. – New York: Routledge, 2010. – 304 p.

Nunan, D. Task-Based Language Teaching. – Cambridge: CUP, 2004. – 270 p.

Gillies, R. Cooperative Learning: Integrating Theory and Practice. – London: Sage, 2016. – 320 p.

Brookfield, S., Preskill, S. Discussion as a Way of Teaching. – San Francisco: Jossey-Bass, 2005. – 304 p.

Wyss, V. Developing Critical Classroom Talk. – London: Sage, 2019. – 198 p.

Cornelius-White, J. Learner-Centered Instruction. – Los Angeles: Sage, 2007. – 256 p.

EUROPEAN CONFERENCE

CERTIFICATE OF PARTICIPATION

The VIII International Science Conference
«Modern technologies in education, work and science»

This is to certify the participation in the conference
and the publication of the article in the corresponding proceedings

Запотоцький М.О.

12 Hours of Participation (0,4 ECTS credits)
OCTOBER 20-22, 2025
KRAKOW, POLAND

EUROPEAN CONFERENCE

CERTIFICATE OF PARTICIPATION

The XII International Science Conference
«Current problems in the development of science and education»

This is to certify the participation in the conference
and the publication of the article in the corresponding proceedings

Zapototskyi Maksym

12 Hours of Participation (0,4 ECTS credits)
NOVEMBER 17-19, 2025
ZARAGOZA, SPAIN

Максим Запотоцький,
здобувач вищої освіти Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова
Науковий керівник – д-р пед.наук, професор
кафедри германської філології С.Г. Заскалета

ВИКОРИСТАННЯ МІЖСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

У тезах охарактеризовано сутність процесу організації розвитку міжкультурної комунікації на заняттях з англійської мови, а також розглянуто поняття «міжкультурна комунікація».

Ключові слова: міжкультурна комунікація, міжкультурна компетенція, інтеграція, мова

У сучасному освітньому просторі акцент робиться не лише на засвоєнні граматичних структур та словникового запасу, а насамперед на формуванні практичних комунікативних навичок, які дозволяють учням ефективно використовувати іноземну мову в реальних життєвих ситуаціях. Саме тому міжособистісна комунікація як дидактичний засіб набуває особливої значущості. Використання міжособистісної комунікації на заняттях з іноземної

